

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİNEMA - TV ANASANAT DALI
SİNEMA - TV SANAT DALI

ŞİRAZE
Yüksek Lisans Tez Raporu

Tezi Hazırlayan
Doğukan POLAT

İstanbul, 2025

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİNEMA - TV ANASANAT DALI
SİNEMA - TV SANAT DALI

ŞİRAZE
Yüksek Lisans Tez Raporu

Tezi Hazırlayan
Doğukan POLAT

Öğrenci No
2220051013

ORCID ID
0009-0008-0085-1207

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Ali Altan YÜCEL

İstanbul, 2025

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ŞİRAZE” adlı belgesel film çalışmamda bilimsel etik kurallara ve geleneklere uygun bir şekilde metinleri hazırladım. Metinleri hazırlarken yararlandığım eserlerin tamamını kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullanıldıkları ve her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 16/04/2025

Doğukan POLAT

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

16/04/2025

Enstitümüz *Sinema-Tv* Anasanat Dahı *Sinema-Tv* Programı Yüksek Lisans öğrencilerinden 2220051013 numaralı *Doğukan POLAT*’ın “İstanbul Beykent Üniversitesi Eğitim-Öğretim Yönetmeliği”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak Enstitümüze teslim ettiği “*Şiraze*” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 14/01/2025 tarih ve 2025/02 sayılı toplantısında seçilen ve On-line toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince Zoom programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında “*OYBİRLİĞİ*” ile “*KABUL*” kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANISMAN

Dr. Öğr. Üyesi Al*** Al*** YÜ***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Ka*** TA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Bu*** YI***
(Işık Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Doğukan POLAT
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Ali Altan YÜCEL
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2025
Alanı : Sinema - Tv
Anahtar Kelimeler : Deri, Ciltleme, Kaybolan Meslekler, Şiraze, Belgesel

ÖZ

ŞİRAZE

Belgesel film estetik ve gerçekliğin bir araya gelmesiyle oluşur. Bu çalışmada, kaybolmaya yüz tutmuş ciltleme sanatının kökeni, tarihsel gelişim sürecini İstanbul'un kadim zanaatkarlarının bulunduğu Beyoğlu semtinde mesleğinin son icracılarından olan ve bir geleneği sürdüren mücellit Enes Çingay ve çırağı Mehmet Yağcı üzerinden incelenmektedir. Enes Çingay, ciltleme sanatının son kalan önemli temsilcilerinden biri olarak, geleneğin izlerini barındıran son icracılardan biri olma özelliği taşımaktadır. İstanbul'un tarihi atmosferi içinde, Beyoğlu semtinde tarihi bir sahaf çarşısı çatısı altında bu sanatı sürdürmesi ve usta-çırak geleneğini yaşatarak bir kültür mirasının yaşatılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Belgeselde, Çingay'ın atölyesine yapılan ziyaretler, ciltleme sanatının inceliklerini ve zanaatkarın ustalığını gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda, bu geleneğin geçmişle günümüz arasında nasıl köprü kurduğunu, günümüzde ve gelecekte bu sanatın nasıl icra edilebilirlik aktarılacağını anlamak için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu belgesel, izleyicileri usta-çırak ilişkisi ve sanatın incelikleri etrafında buluşturarak, sanatın yaşayan bir örneği olan Enes Çingay ve çırağı Mehmet Yağcı aracılığıyla tarihin derinliklerinde bir yolculuk sunmayı amaçlamaktadır. Belgesel aynı zamanda ciltleme sanatının tarihsel önemini vurgulayarak, teknolojik gelişmelerin ve dijitalleşmenin gölgesinde kalan geleneksel zanaatların nasıl korunması gerektiğine dair bir çağrı niteliği taşımaktadır. Enes Çingay'ın yaşamı ve çalışmaları, bu geleneğin gelecek nesillere nasıl aktarılacağı konusunda ilham verici bir örnek oluşturmaktadır. Belgesel, sanatın ve kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve yeniden değer kazanması için izleyicilere bir perspektif sunmaktadır.

Name and Surname : Doğukan POLAT
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Ali Altan YÜCEL
Degree and Date : Master 's (Thesis), 2025
Major : Cinema-TV
Keywords : Leather, Binding, Lost Professions, Shiraze, Documentary

ABSTRACT

SHIRAZE

The documentary film is formed by the combination of aesthetics and reality. In this study, the origins and historical development process of the almost extinct art of bookbinding are examined through bookbinder Enes Çingay and his apprentice Mehmet Yağcı, who are among the last practitioners of the profession and continue a tradition in the Beyoğlu district of Istanbul, where the ancient craftsmen are located. As one of the last remaining important representatives of the art of bookbinding, Enes Çingay has the distinction of being one of the last practitioners who retain traces of the tradition. He plays an important role in keeping this art alive by continuing the master-apprentice tradition and keeping the master-apprentice tradition alive in the historical atmosphere of Istanbul, under the roof of a historical second-hand bookshop market in the Beyoğlu district. The visits to Çingay's workshop in the documentary reveal the intricacies of the art of bookbinding and the craftsman's mastery. At the same time, it provides an important opportunity to understand how this tradition bridges the past and present, and how this art can be performed and transmitted in the present and future. This documentary aims to present a journey into the depths of history through Enes Çingay and his apprentice Mehmet Yağcı, a living example of art, by bringing viewers together around the master-apprentice relationship and the subtleties of art. The documentary also emphasizes the historical importance of the art of bookbinding and is a call for how traditional crafts that have been overshadowed by technological developments and digitalization should be preserved. Enes Çingay's life and work are an inspiring example of how this tradition can be passed on to future generations. The documentary offers viewers a perspective for the preservation, survival and revalorization of art and cultural heritage.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

GÖRSELLER LİSTESİ..... iii

SÖZLÜK..... iv

GİRİŞ 1

1. CİLTLEME SANATI

1.1. Ciltleme Sanatının Tarihsel Gelişimi 2

1.1.1. Antik Dönemlerde Ciltleme Uygulamaları 2

1.1.2. Orta Çağ'da Ciltleme Uygulamaları..... 4

1.1.3. Rönesans Dönemi'nde Ciltleme Uygulamaları 5

1.1.4. Endüstri Devriminin Kitap Endüstrisi Üzerindeki Etkileri 7

1.1.5. Türk Cilt Sanatının Gelişimi 8

1.2. Ciltleme Teknikleri 12

1.2.1. Doğal Deri Kullanımı 12

1.2.2. Yapıştırma ve Dikiş Teknikleri 15

1.2.3. Kabartma ve Altın Varak Uygulamaları..... 16

1.2.4. Modern Ciltleme Yöntemleri ve Makineleri 18

1.3. Günümüzde Ciltleme Sanatı 19

1.3.1. El İşçiliği ve Geleneksel Atölyeler..... 19

1.3.2. Modern Ciltleme Sanatında Yenilikçi Yaklaşımlar 21

1.3.3. Sanat ve Tasarım Alanındaki Ciltleme Uygulamaları..... 21

1.3.4. Kitap Restorasyonunda Ciltleme Teknikleri 22

2. ŞİRAZE BELGESEL FİLMİNİN YAPIM SÜRECİ

2.1. Şiraze Belgeseli Yapım Aşaması Öncesi..... 24

2.1.1. Fikrin Doğuşu..... 24

2.1.2. Ön Araştırma 24

2.1.3. Sinopsis..... 25

2.1.4. Tretman..... 26

2.2. Şiraze Belgeseli Yapım Süreci..... 30

2.2.1. Çekim Mekanı..... 30

2.2.2. Çekim İzni 30

2.2.3. Ekipman Bilgisi	30
2.2.4. Bütçe.....	31
2.3. Şiraze Belgeseli Yapım Aşaması Sonrası	31
2.3.1. Kurgu.....	32
2.3.2. Müzik	32
2.3.3. Ses Tasarım ve Miksaj	33
2.3.4. Renk Düzenleme.....	33
SONUÇ	34
KAYNAKÇA	36
EKLER	
Ek-1 Dilimize Geçen Ciltleme Terimleri ve Anlamları.....	39
Ek-2 Set Fotoğrafları	41

GÖRSELLER LİSTESİ

Sayfa No.

Görsel 1. Prisse Papirüs. Mısır 187. Ptahhotep'in Öğretisi, İlk Sofra Adabı.....	3
Görsel 2. Papirüs Parşömeni.....	4
Görsel 3. Aziz Cuthbert İncili.....	5
Görsel 4. 15. Yüzyılın Sonlarına Ait Alman İncili Cilt Örneği Nürnberg'deki Mülkiyet Müzesinde.	6
Görsel 5. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail Koleksiyonu 420 Envanter Numaralı Deh-nâme'nin Kalıplı Yazma Cildi. (Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi)	10
Görsel 6. Osmanlı'da Cilt Sanatı	11
Görsel 7. Tezhip ve Ruganî Üstadı: Ali Üsküdarî'nin Lake Cilt Kapağı Yazı Altlığı, Arka Yüzü	12
Görsel 8. Kadın Bekaretiyle İlgili 17. Yüzyıldan Kalma Bir Kitap, 1865 Civarında Dr. Ludovic Bouland Tarafından İnsan Derisiyle Ciltlenmiştir.....	14
Görsel 9. Osmanlı Döneminden Kalma Altın Varak Deri Ciltli Baskı Kur'an-ı Kerim Cüzü	17

SÖZLÜK

Ciltleme: "Ciltleme", kitapların veya dergilerin sayfalarını bir araya getirerek ve kapaklarını ekleyerek bir kitap veya dergi oluşturma işlemidir. Bu işlem genellikle kitapların dayanıklılığını artırmak, içeriğin korunmasını sağlamak ve estetik bir görünüm kazandırmak amacıyla yapılır. Ciltleme işlemi, birçok farklı yöntem ve teknik kullanılarak gerçekleştirilebilir, bunlar arasında dikiş ciltleme, sırt ciltleme, spiral ciltleme gibi yöntemler bulunur. Ciltleme, yayıncılık endüstrisinde, matbaacılıkta ve el yapımı kitapların üretiminde yaygın olarak kullanılan bir işlemdir.

Deri: "Deri", genellikle hayvanların derisinden elde edilen, işlenmiş ve kullanıma hazır hale getirilmiş bir malzemedir. Deri, sığır, koyun, keçi gibi hayvanların derilerinden elde edilir. Deri, giyim, ayakkabı, mobilya, çanta gibi birçok farklı ürünün yapımında kullanılır. Ayrıca, deri, dayanıklı, esnek ve görece su geçirmez bir yapıya sahiptir, bu nedenle birçok endüstriyel ve ticari uygulamada tercih edilen bir malzemedir.

Şiraze: "Şiraze", Arapça kökenli bir kelime olup, "ölçü", "standart", "kriter" gibi anlamlara gelir. Bir işin veya bir durumun ölçüsü, standardı veya kriteri olarak kullanılır. Özellikle bir durumun uygunluğunu veya kabul edilebilirliğini belirlemek için kullanılan bir terimdir. Bu terim genellikle hukuk, ticaret veya değerlendirme gibi alanlarda karşımıza çıkar.

GİRİŞ

Sanatın insanlık tarihindeki yeri ve önemi tartışılmaz bir gerçektir. İnsanların duygu ve düşüncelerini ifade etmek, anlatmak veya estetik deneyimler yaşamak amacıyla yüzyıllardır sanata ve sanat eserlerine yönelmeleri, sanatın evrenselliğini ve yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Cilt Sanatı, elyazması ya da baskı ürünü bir yapının sayfalarını hem kullanımını kolaylaştırmak hem dış etkilerden korumak hem de süslemek amacıyla bir araya toplayıp kapak geçirmek için yapılan işlemlerin tümünü kapsayan sanat dalıdır ve özellikle tarihsel geçmişi, teknikleri ve geleneksel uygulamalarıyla dikkat çekmektedir. Cilt, Arapça kökenli bir kelime olup “deri” anlamına gelmektedir. Klasik cilt yapımında kullanılan en uygun malzeme deri olduğu için bu ismi almıştır.

Cilt sanatı, hem sanatsal bir ifade biçimi olarak hem de tarihî eserlerin korunması ve restorasyonu için önemli bir role sahiptir. Antik uygarlıklardan günümüze kadar, birçok farklı kültürde gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Çalışmanın amacı, cilt sanatının kökenlerini, gelişimini, evrimini ve farklı kültürlerdeki uygulamalarını anlatarak, cilt sanatının önemli bir sanat dalı olarak nasıl kabul edildiğini ve nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktır. Cilt sanatının tarih sürecini, tekniklerini ve geleneksel uygulamalarını gelecek nesillere bu sanatın nasıl taşındığını izleyicilere aktarmaktır. Bu belgesel, cilt sanatının binlerce yıllık geçmişini, kökenlerini ve evrimini araştırarak, izleyicilere bu sanatın kültürel, sosyal ve sanatsal önemini anlatmayı hedeflemektedir.

Günümüzde, cilt sanatı el yapımı kitaplar, albümler, cüzdanlar ve diğer ürünler için hala bir tercih olmaya devam etmektedir. Bu belgesel, bu geleneksel uygulamaları izleyicilere sunarak, cilt sanatının yaşayan bir zanaat olduğunu ve nasıl değerli bir beceri olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır.

1. CİLTLEME SANATI

1.1. Ciltleme Sanatının Tarihsel Gelişimi

Bilginin ve kültürel mirasın korunması hususunda yazılı eserler, insanlık tarihinin en önemli tanıklarından biridir. Bununla birlikte, bu eserlerin zamana karşı koyabilmesi için fiziksel olarak da varlıklarını koruması gerekmektedir. Bu noktada ciltleme sanatı devreye girmektedir.

Antik dönemden günümüze kadar varlık sürdüren ciltleme sanatı, her dönemde farklı tekniklerle şekillenmiş ve her toplumda kendine özgü bir kimlik kazanmıştır.

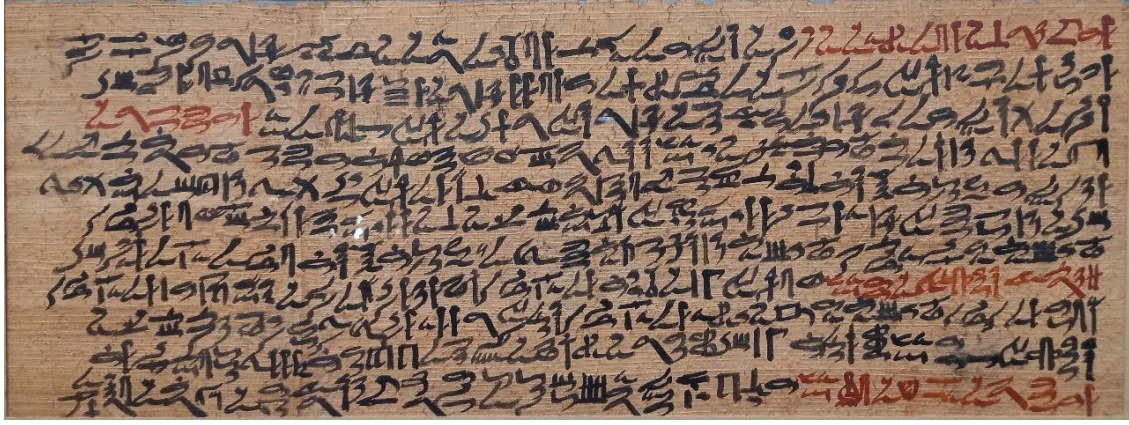
1.1.1. Antik Dönemlerde Ciltleme Uygulamaları

Ciltleme sanatı, ilk olarak Antik Mısır'da ortaya çıkmıştır. Antik Mısır'da kitap ciltleme, yazılı metinleri korumak ve organize etmek amacıyla kullanılmış bir tekniktir. Bu süreç, genellikle papirüs olarak bilinen bitki bazlı bir malzeme ve cilalar kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Papirüsler, Nil Nehri kıyılarında yetişen “*Cyperus papyrus*” bitkisinin lifleri kullanılarak üretilmiştir.¹

Paris Bibliothèque Nationale arşivlerindeki Prisse papirüsü Dünyanın en eski papirüs el yazması olarak kabul edilmektedir. On birinci hanedandan (MÖ 1800 civarında) bir kâtip tarafından yazılan bu el yazması, biri üçüncü hanedandan (MÖ 3966-3800) ve diğeri altıncı hanedandan (MÖ 3300-3133) kalma çok daha eski iki belgenin kopyalarını içermektedir. Bu papirüsün varlığı Antik Mısır'da kitapların altı bin yıl önce, neredeyse inanılmaz görünecek kadar uzak bir dönemde yazıldığını kanıtlamaktadır.²

¹ H. P. Du Bois, *Historical Essay on the Art of Bookbinding*. Bradstreet Press, 1883.

² W.S. Brasington ve J. Hannett, *A History of the Art of Bookbinding: With Some Account of the Books of the Ancients*. London: Elliot Stock, 1894.

Görsel 1. Prisse Papirüs. Mısır 187. Ptahhotep'in Öğretisi, İlk Sofra Adabı

Kaynak: Hazinem, B. (2023, Ağustos 2) *Sofra Adabı Tarihi, Sofra Adabının Tarihi Nedir?* 23 Haziran 2025 tarihinde <https://bilgihazinem.net/sofra-adabi-tarihi-gorgu-kurallarinin-tarihi/> adresinden edinilmiştir.

Kitap ciltlemesi, papirüslerin iki veya daha fazla sayfanın bir araya getirilerek bir kitap formunda birleştirilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Bu işlem, papirüslerin kenarlarındaki deliklerin iplik veya deriyle birlikte bağlanmasıyla yapılmıştır. Sonrasında, cilalar kullanılarak papirüslerin korunması sağlanmıştır.

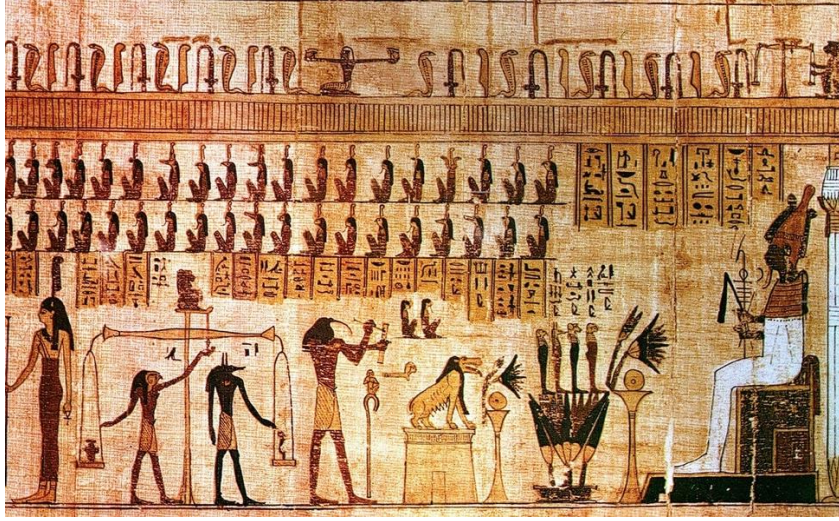
Bu ciltleme işlemi, Antik Mısır uygarlığında yazılı metinlerin saklanması ve erişilebilir olmasında büyük bir rol oynamıştır. Kitaplar, genellikle tapınaklar veya saraylarda bulunan kütüphanelerde korunmuştur.³

Antik Mısır dışında Antik Yunan ve Roma'da da papirüs parşömenleri kullanılmıştır. Yunan ve Roma edebiyatı esas olarak parşömen veya parşömen tomarları biçiminde korunmuştur. Bu parşömenler hayvan derilerinden yapılmış ve genellikle birbirine dikilmiş veya yapıştırılmış birden fazla tabakadan oluşturulmuştur. Bazen dekoratif kulplarla süslenmiş ahşap millere sarılmıştır.^{4 5}

³ J. Cundall, ed., *On bookbindings, ancient and modern*. G. Bell and sons, 1881.

⁴ E. Diehl, *Bookbinding: its background and technique*. Courier Corporation, 2013.

⁵ S. Ghosh, Art of the book: a brief history of decorative book binding. *Chitrolekha Journal on Art ve Design* 4, no: 2, 2020.

Görsel 2. Papirüs Parşömeni

Kaynak: Öztürk, O. (2025, Mayıs 21). *Antik Mısırda Papirüs*. 23 Haziran 2025 tarihinde <https://ozhanozturk.com/2025/05/21/antik-misirda-papirus/> adresinden edinilmiştir.

1.1.2. Orta Çağ'da Ciltleme Uygulamaları

Dördüncü yüzyılın başlarında antik ruloların yerini yavaş yavaş daha kullanışlı katlanmış günümüzdeki kitap formları almaya başlamıştır. Her ne kadar bu dönemden önce de günümüzdeki kitap formu bazı alanlarda kullanılmış olsa da edebi nitelikteki eserler çoğunlukla rulolara yazılmıştır. İlk başlarda sadece kitapların korunması adına yapılan ilk ciltlemeler, çok geçmeden Yunan ve Roma lüksünden etkilenerek, görünüm ve içsel değer yanı sıra sanatsal değer açısından süslemelerle ilişkilendirilmiştir. 7. Yüzyılın sonlarından kalma Aziz Cuthbert İncili günümüze ulaşmış en antik batı ciltlemesidir. İncilin ön kapağında; kırmızı keçi derisi kullanılmış olup üzerine motifler yapılmıştır.^{6 7}

⁶ W.S. Brassington ve J. Hannett, *A History of the Art of Bookbinding: With Some Account of the Books of the Ancients*. London: Elliot Stock, 1894.

⁷ P.J. Marks, *The British Library guide to bookbinding: history and techniques*. University of Toronto Press, 1998.

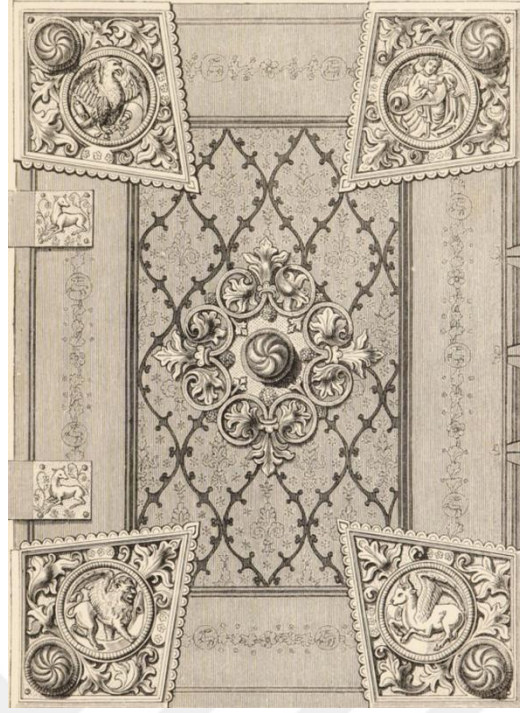
Görsel 3. Aziz Cuthbert İncili

Kaynak: Molloy, C. (1 Ekim 2018). *Kutsal Aziz Cuthber Bu Ay Sergileniyor*. 23 Haziran 2025 <https://www.catholicireland.net/tag/british-library/> adresinden edinilmiştir.

9. yüzyıldan 11. yüzyıla kadar uzanan cilt örnekleri, kör işlemeli ve kazıma çizgili çeşitli süslemeleri tasvir etmektedir. Daha sonra orta çağın sonlarına kadar dünya çapında; 13. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar çoğunlukla bantlar, düğümler ve yazılardan oluşan soyut tasarımlar yer almıştır.

1.1.3. Rönesans Dönemi'nde Ciltleme Uygulamaları

Rönesans dönemi, 14. yüzyılın sonlarından 17. yüzyılın ortalarına kadar olan bir dönemdir ve Avrupa'da sanat, bilim, felsefe ve kültürde büyük bir yeniden doğuşu temsil etmektedir. Rönesans döneminde kitap ciltleme, öncelikle kitapların korunması ve süslenmesi amacıyla yapılmaktaydı. El yazmaları, kitap ciltleme atölyelerinde ustalar tarafından özenle ciltlendi ve gerekli koruma sağlamak için deri ya da başka malzemelerle kaplanmıştır.⁸

Görsel 4.15. Yüzyılın Sonlarına Ait Alman İncili Cilt Örneği Nürnberg'deki Mülkiyet Müzesinde.

Kaynak: Cundall, J. (1818-1895). *BOOKBINDINGS ANCIENT AND MODERN*. 23 Haziran 2025 tarihinde <https://iiif.wellcomecollection.org/pdf/b29354043/> adresinden edinilmiştir.

Kitap ciltleme sanatının incelikleri Rönesans döneminde daha da gelişmiştir. Bu dönemde kullanılan ciltleme teknikleri, deriyi sıkıca kitaba bağlamak için kullanılan dikişler ve bağlama yöntemlerindeki yeni düşünceleri yansıtıyordu. Ayrıca kitap ciltlerinin süslenmesi için de çeşitli yöntemler kullanılmıştır.⁹

Rönesans döneminde kitap ciltleri, çeşitli desenler, altın süslemeler, kabartmalar ve ince detaylarla süslendi. İşlenen motifler genellikle mitolojik veya dini temalara sahipti ve dikkatlice yapılan işçilikle ayrıntılara büyük önem verildi.¹⁰

⁸ S. Hindman ve A. Bergeron-Foote, *Binding and the Archeology of the Medieval and Renaissance Book*. Les Enluminures, 2011.

⁹ A. Nuovo, "The book trade in the Italian Renaissance". In *The Book Trade in the Italian Renaissance* (Brill, 2013).

¹⁰ A. Wagner, "An architectural binding in the collections of the Kórnik Library. A contribution to the history of Italianism in Renaissance bookbinding in Poznań and Kraków". *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* (2018): 71-91.

Ayrıca, Rönesans döneminde ciltlenen kitapların kapakları da önemli bir ayrıntıydı. Kapaklar, sert ve cesur bir şekilde dekore edilebiliyordu ve üzerine altın yaldız veya değerli taşlarla süslemeler yapılıyordu.

Rönesans döneminde kitap ciltleme sanatı, kitapları sadece koruma amacıyla bir araya getiren bir zanaat olmaktan çıkarak bir sanat formuna dönüştü. Kitap ciltlerinin estetik değerleri ve süslemeleri, kitapların yazarları, sahipleri veya içerikleri hakkında da bilgi veriyordu.¹¹

1.1.4. Endüstri Devriminin Kitap Endüstrisi Üzerindeki Etkileri

Endüstri Devrimi, 18. yüzyılda İngiltere'de başlayan ve daha sonra dünya genelinde yayılan bir dönemdir. Bu dönemde tarım toplumları yerini sanayi toplumlarına bırakmış ve birçok sektörde büyük teknolojik ve ekonomik dönüşümler yaşanmıştır. Kitap endüstrisi de bu dönemde önemli değişimler yaşamış ve endüstri devriminin etkilerini hissetmiştir.¹²

Öncesinde kitaplar el yazması olarak üretilirken, matbaanın icadıyla kitap üretimi kolaylaşmış ve hızlı bir şekilde yayılabilme imkânı sağlanmıştır. Kitapların basımı, depolanması ve dağıtımı için yeni endüstriyel yöntemler geliştirilmiştir.

Endüstriyel üretimin artması ve kitap basımının seri hale gelmesi, kitap fiyatlarının düşmesine sebep olmuştur. Böylece kitaplar, daha geniş kitlelere ulaşabilir hale gelmiştir.

Kitapların daha az maliyetle üretilebilmesi ve fiyatların düşmesi okur kitlesinin genişlemesini sağlamıştır. Daha önce kitaplara erişimi olmayan daha fazla insan, kitaplara ulaşabilmiş ve okuryazarlık oranları artmıştır.¹³

Kitap endüstrisindeki gelişmeler edebiyatın yaygınlaşmasına da katkı sağlamıştır. Antik dönemlerde sadece zengin kesimin erişebildiği edebi eserler, daha geniş kitlelere ulaşmış ve yaygınlaşarak demokratikleşmiştir.

¹¹ E. Diehl, *Bookbinding: its background and technique*. Courier Corporation, 2013.

¹² P. N. Stearns, *The industrial revolution in world history*. Routledge, 2020.

¹³ A. M. Küçükcalay, "Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2).

Yazarlar artık kendi eserlerini yayınevleri aracılığıyla yayınlatabilmiş, bağımsız olarak eserlerini okurlarına sunmanın önünü açmıştır. Bu dönemde yayınevleri, yazarların ürettiği eserlerin yayınlanması, dağıtımı ve tanıtımı için önemli bir role sahip olmuştur.

Kitap endüstrisindeki gelişmeler, yeni yayın türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Örneğin, günlük gazeteler, dergiler, romanlar, ansiklopediler ve referans kitapları gibi birçok farklı yayın türü bu dönemde gelişmiştir.

Kitap endüstrisindeki gelişmeler, kitaplara erişilebilirlikte büyük bir artış sağlamıştır. Bu da kültürel etkilerin artmasına yol açmış ve bilgi ve düşüncelerin daha rahat bir şekilde paylaşılması ve yayılması mümkün olmuştur.

Sonuç olarak, Endüstri Devrimi kitap endüstrisinde önemli dönüşümlere yol açmıştır. Kitapların üretimi ve dağıtımı hızlanmış, fiyatlar düşmüş, okur kitlesi genişlemiş, yeni yayın türleri ortaya çıkmış ve kültürel etkiler artmıştır. Bu dönemdeki değişimler, kitap endüstrisinin daha demokratik ve erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır.¹⁴

1.1.5. Türk Cilt Sanatının Gelişimi

Türklerin cilt sanatı, Orta Asya kökenlidir. Mâni dinine mensup olduğu kabul edilen Uygur Türkleri'nin Türk ciltlerine sahip olduğu bilinir. Alman A. Grünwedel, Albert von Le Coq ve İngiliz Aurel Stein'in Orta Asya'da gerçekleştirdiği kazılar ve araştırmalar sayesinde Uygurica adıyla üç büyük cilt olarak yayımlanan Turfan, Karahoçu, Biş Balığ gibi Türk şehirlerinde bulunan freskler, minyatürler ve kitap ciltleri incelenmiştir.¹⁵ Bu eserler, VII-VII. yüzyıllarda Uygur Türkleri arasında cilt sanatının ne kadar ilerlediğini açıkça göstermektedir. Karahoçu kazılarında bulunan bir Uygur Türk cildi ise M.S. VII. yüzyıla aittir.¹⁶

¹⁴ A. Mahiroğulları, “Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi”, *Journal of Social Policy Conferences*, sayı: 50, 2005, s. 1275-1288.

¹⁵ M. Erkan, Osmanlı Dönemi El Yazması Deri Cilt Kitap Süsleme Örnekleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1994.

¹⁶ Türk Cilt Sanatı (1968). Milli Kütüphane Yayınları.

Türklerin İslam dinine geçişiyle birlikte cilt sanatı da büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Müslümanlar, kitap ve yazıya kutsal bir önem vererek Allah'ın kelamı olan Kuran-ı Kerim'i kitap haline getirerek tüm insanlara ulaştırma ihtiyacı duymuştur. Bu anlayış, Allah'ın kelamının güzel bir şekilde yazılmasını teşvik ederken, hat sanatının güzel şekilde süslenmesini ve tezhip ve cilt sanatının gelişmesini de teşvik etmiştir.¹⁷

İslamiyet'in Hz. Peygamber döneminden itibaren yayılmasıyla birlikte sanatın ve sanatçının rolü şekillenmeye başlamıştır. Araştırmacılara göre İslamiyet'in ilk yıllarında putperestliğin yaygın olması, Müslüman sanatçıların resim ve tasvir konusundaki tutumlarını etkilemiştir. Ancak ilahi otorite tarafından kesin bir tutum belirtilmemiştir. Sonraki dönemlerde ise Müslüman sanatçılar, tevhid inancının yerleşmesiyle birlikte kainatı belli bir üslupla ve perspektifsiz olarak resmetmeye başlamışlardır. Böylece hat, tezhip, minyatür, cilt ve ebru gibi kitap sanatlarında üslup önemli bir özellik haline gelmiştir.

Müslüman sanatçılar, İslam coğrafyasındaki bilimsel hareketlilik içinde, yazmaların kapaklarına zengin bir medeniyet işlemiştir. Bu durum, Taşkent, Buhara, Herat, Semerkant, Tebriz, İsfahan, Bağdat, Şam, Mekke, Medine, Kahire, Endülüs,

İstanbul gibi bilim merkezlerinde farklı üslupların ortaya çıktığı yüzyıllar boyunca görülmüştür. Hatayi, Herat, Arap, Rumî, Memlûk, Türk, Magribi, Lâke gibi çeşitli cilt üslupları kaynaklarda geçmektedir. Uygurlar, Emeviler, Abbasiler ve Memlûklerden sonra, Selçuklularla birlikte Anadolu'ya yayılan cilt sanatı, zamanla gelişmiştir.¹⁸

¹⁷ F. Aydın, "Türk Cilt Sanatı ve Özellikleri". *The Journal of Academic Social Science*, cilt: 62, sayı: 62, 2019, s. 469-478.

¹⁸ Y. Çakmak, "Türk Cilt Sanatında Yazma Kavramı", *Balıkesir İlahiyat Dergisi* (13), 2021, s. 221- 248.

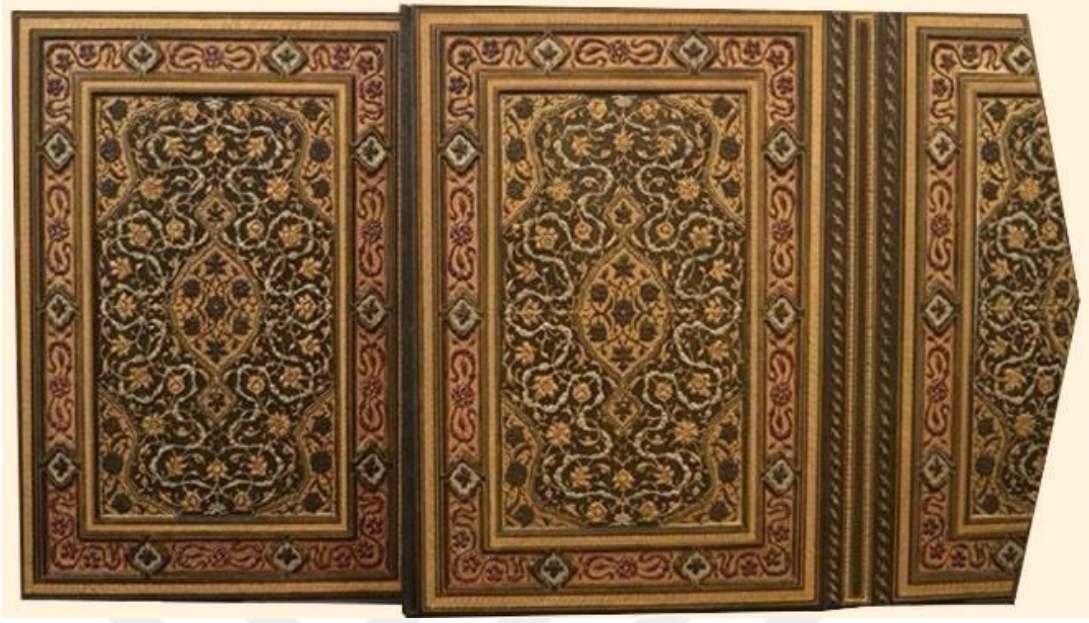
Görsel 5. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail Koleksiyonu 420
Envanter Numaralı Deh-nâme'nin Kalıplı Yazma Cildi. (Türkiye Yazma Eser
Kurumu Başkanlığı, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi)

Kaynak: Çakmak, Y. Türk Cilt Sanatında 'Yazma' Kavramı. *Balıkesir İlahiyat Dergisi*. (2021).
s.240. 23 Haziran 2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1731776>
adresinden edinilmiştir.

Türk cilt sanatı, en parlak dönemini Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşamıştır. Özellikle İstanbul'un fethiyle birlikte Fatih Sultan Mehmet tarafından başlatılan kültürel ve sanatsal hareketler, büyük önem taşımaktadır. Fatih Sultan Mehmet, kitap sanatlarına büyük ilgi duymaktaydı ve sarayda bir nakkaşhane kurarak ünlü sanatçıları bünyesine katmıştır. Bu nakkaşhane geleneği, Osmanlı Sultanları tarafından da sürdürülmüştür. Nakkaşhaneler, hat, minyatür, tezhip ve cilt sanatının en güzel örneklerini sundu.¹⁹

Osmanlı'da cilt sanatı, en üst noktayı 15. ve 16. yüzyıllarda yaşamıştır. Anadolu Selçuklu ciltçiliğinin başlangıcı 12. yüzyılın sonlarına kadar uzanır. Selçuklu ciltlerinde, genellikle yuvarlak şemse içinde rumilerden oluşan kompozisyonlar görülür.

¹⁹ V. Akbulut, "Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi'nde Bulunan 18-19. Yüzyıllara Ait El Yazması Kur'ân-ı Kerîmlerin Cilt Sanatı Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2022*.

Görsel 6. Osmanlı'da Cilt Sanatı

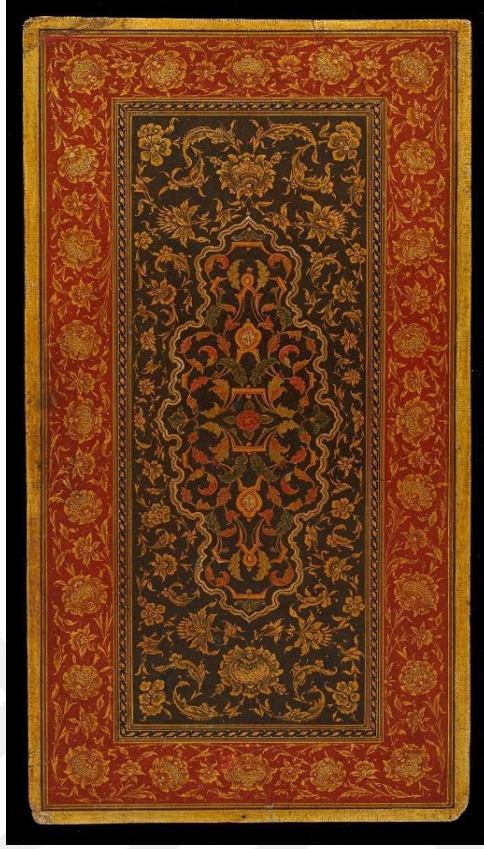
Kaynak: Semerkandvakfı. *Cilt Sanatı*. 23 Haziran 2025 tarihinde <https://semerkandvakfi.org/cilt-sanati/> adresinden edinilmiştir.

Fatih döneminde Osmanlı ciltçiliği, kendine özgü nitelikler geliştirmiştir. Siyah, kahverengi, kırmızı ve vişne renkleri tercih edilmiştir. Şemse ve köşebentlerde stilize motiflere yer verilmiştir. II. Bayezid döneminde ise iki renkli, küçük kareli ipekli kumaşlardan yapılan ciltler görülmektedir.

16. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin klasik döneminde, sanatçılar Mehmet Çelebi, Süleyman Çelebi, Mustafa Çelebi gibi önemli isimler cilt sanatının en güzel örneklerini ortaya koymuştur.

18. yüzyılda, özellikle III. Ahmet ve sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın talebiyle cilt sanatı yeni bir canlanma dönemine girmiştir. Bu dönemin önemli cilt ustalarından biri de Ali Üsküdarî'dir. Ancak 19. yüzyılda Barok ve Rokoko etkisiyle birlikte, Türk cildinde eski özelliklerin kaybedildiği görülmektedir.²⁰

²⁰ S. Maraşlı, “ Osmanlı Sanatında Değişim ve Dönüşüm: 18-19. Yüzyıl Cilt Sanatı: Yeni Formlar Yeni Konular”, *Literatürk Academia*, 2019, s. 241-272.

Görsel 7. Tezhip ve Ruganî Üstadı: Ali Üsküdarî'nin Lake Cilt Kapağı Yazı Altlığı, Arka Yüzü

Kaynak: Kübra Keskin. H. (2021,30 Ocak) *Tezhip ve rugani üstadı: Ali Üsküdarî*. 23 Haziran 2025 tarihinde <https://www.gzt.com/arkitekt/tezhip-ve-rugan-ustadi-ali-uskudar-3567904> adresinden edinilmiştir.

1.2. Ciltleme Teknikleri

Ciltleme sanatı, yazılı eserlerin fiziksel bütünlüğünü korumak amacıyla gelişmiş ve zamanla estetik bir ifade biçimine dönüşmüştür. Farklı dönemlerde ve kültürlerde, bu sanatın uygulandığında kendine özgü yöntemler geliştirilmiştir.

1.2.1. Doğal Deri Kullanımı

Kitap ciltleme işlemi, kitapların dış kapağının veya cildinin korunmasını sağlamaya yönelik yapılan bir işlemdir. Bu işlemde kullanılan malzemeler arasında gerçek deri de bulunmaktadır.

Gerçek deri, hayvanların derisinin işlenip kullanıma uygun hale getirilmesiyle elde edilen bir malzemedir. En yaygın kullanılan deri türleri arasında dana, koyun ve keçi derisi bulunmaktadır. Kitap ciltleme işlemlerinde genellikle dana derisi kullanılmaktadır çünkü dana derisi dayanıklı ve esnektir.²¹

Gerçek deri, kitapları ciltlemek için tercih edilen bir malzeme olmasının birkaç nedeni vardır. İlk olarak, gerçek deri sağlam ve dayanıklı bir malzemedir, bu nedenle kitapların uzun ömürlü olmasını sağlar. Ayrıca, ciltlenmiş kitaplarda gerçek derinin dokusu ve görünümü, estetik bir hissiyat sağlar.

Gerçek deri kullanımıyla ilgili olarak, deri işleme süreci de önemlidir. İyi bir kalitede gerçek deri, ciltlemenin uzun süre dayanmasına yardımcı olacaktır. Derinin iyi bir şekilde işlenmesi, kitapların ciltlerinde sağlam bir bağlantı oluşturacak ve kopmalara, soyulmalara ve yırtılmaların önüne geçecektir. Ancak gerçek deri kullanımının bazı dezavantajları da vardır. İlk olarak, maliyetlidir. Gerçek deri, diğer ciltleme malzemelerine göre daha pahalıdır. Ayrıca, kitaplarda kullanılan gerçek deri miktarı çok fazla olduğunda, hayvanların zarar görmesine neden olabilir.

Çevresel etkiye de katkıda bulunan gerçek deri, hayvanlara zarar vermek amacıyla elde edilmemelidir. Bu nedenle, geri dönüşümlü veya suni deri gibi alternatifler kullanılabilir.²²

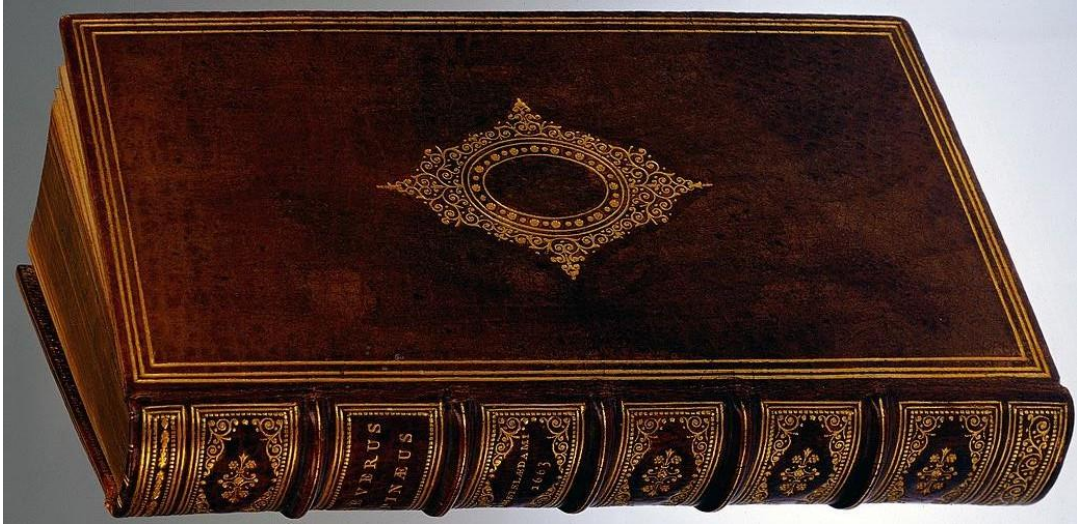
Bunun yanı sıra modern zamanlarda çok alışılmamış bir teknik olsa da Antropodermik kitap ciltçiliği, tarih boyunca bazı kitapların insan derisiyle ciltlendiği bir ciltleme yöntemidir. Bu yöntem genellikle tıp alanında yaygın olarak kullanılmıştır. Antropodermik kitap ciltçiliği, insan derisinin özellikleri ve kullanım avantajları nedeniyle tercih edilen bir uygulama olmuştur.²³

²¹ N. Çınar ve M. Büyükyazıcı, “Türk Cilt Sanatında Kullanılan Deriler ve Özellikleri”, *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, cilt: 11, sayı: 11, 2019, s. 256-275.

²² M. Kartal ve H. Tozun, “Osmanlı Deri Cilt Sanatı ve Sahtiyan-Meşin Kullanımı”, *Journal of Humanities and Tourism Research*, 12(3), 2022, s. 541-559.

²³ S. P. Jacobs, “The Skinny on Harvard’s Rare Book Collection”, *The Harvard Crimson*, 2006.

Antropodermik kitap ciltçiliğinin kökenleri antik çağlara kadar uzanabilir. Özellikle orta çağda, anatomi öğrenmek için kullanılan bazı kitaplar insan derisiyle ciltlenmiştir. Bu tür ciltlemelerin birkaç amaçla yapıldığı bilinmektedir. Öncelikli amaç, tıp eğitiminde gerçeğe en yakın anatomik bir öğrenme aracı sağlamaktır. İnsan derisi, anatominin detaylı bir şekilde incelenmesine olanak sağladığı için tercih edilen bir malzeme haline geldi. Ancak antropometrik kitap ciltlemelerinin diğer bir amacı ise anatomi çalışmaları dışında farklı amaçlara hizmet etmektir. Bu kitaplardan bazıları, suçluların cezalarının bir parçası olarak oluşturuldu. Ölüm cezasına çarptırılan kişilerin derileri üzerine yazılarak ciltlenen kitaplar, cezalandırılan kişinin kalıcı bir hatırası olarak kullanılmıştır.²⁴

**Görsel 8. Kadın Bekaretiyle İlgili 17. Yüzyıldan Kalma Bir Kitap, 1865
Civarında Dr. Ludovic Bouland Tarafından İnsan Derisiyle Ciltlenmiştir.**

Kaynak: Wikipedia. *Antropodermik kitap ciltçiliği*. 23 Haziran 2025 tarihinde

https://tr.wikipedia.org/wiki/Antropodermik_kitap_cilt%C3%A7ili%C4%9Fi

adresinden

edinilmiştir.

²⁴ K.X. Metzmeier, “Bibliographica Necronomica: Selections from the Literature of Grimoires”, Cursed Books and Unholy Bindings, *Unbound-Ann. Rev. Leg. Hist. ve Rare Books*, 5(5), 2012.

Antropodermik kitap ciltçiliği süreci oldukça karmaşıktır ve uzmanlık gerektirir. İlk olarak, insan derisi üzerine yazılan yazının estetik ve işlevsel bir şekilde uygulanması için kaliteli bir işçilik gerekmektedir. Daha sonra, deri koruyucu işlemlerden geçirilerek dayanıklılığı arttırılır. Kitabın içeriği ve boyutuna uygun şekilde deri parçaları kesilerek kitap üzerine yapıştırılır. Ciltlendikten sonra kitap, özel bir muhafaza ile korunur ve sergilenir.

Günümüzde antropodermik kitap ciltçiliği neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Hem etik nedenlerden dolayı hem de insan derisinin özel hassasiyetler taşıması nedeniyle bu yöntem terk edilmiştir. Antropodermik ciltlemelerin olduğu bazı kitaplar, nadir koleksiyonların bir parçası olarak müzelerde sergilenmektedir. Bu eserler, tarih ve sanat açısından önemli birer örnek olarak değerlendirilmektedir. Ancak, tıp eğitimi ve kaynaklarının dijitalleşmesiyle birlikte antropodermik kitap ciltçiliğinin yerini modern ve pratik ciltleme yöntemleri almıştır.²⁵

1.2.2. Yapıştırma ve Dikiş Teknikleri

Sıcak yapıştırma, termal yapıştırma veya termoplastik yapıştırma olarak da bilinir. Bu yöntemde, kitabın bloğunun arasına ısıtılan yapıştırıcı uygulanır ve ardından ısıtılır. Daha sonra blok ve kapak bir araya getirilir ve yapıştırıcı soğuduğunda birleşme sağlanır.

Soğuk yapıştırma, elyaf esaslı bir yapıştırıcı kullanılarak gerçekleştirilir. Kitabın bloğunun arasına uygulanan yapıştırıcı, kitap bloğu ve kapak birleşene kadar hazırlanmış şekilde kurutulur. Bu yöntem, ekonomik ve pratiktir, ancak daha az dayanıklıdır.

İple dikme tekniğinde kitap bloğu sayfaları ve kapak, dikme işlemi için kullanılan iplerle birbirine bağlanır. Bu yöntem, kitabın sağlam bir şekilde bir arada kalmasını sağlar ve sayfaların düzgün bir şekilde açılmasına yardımcı olur.

²⁵ C. L. Blockson, C. L., ed., Catalogue of the Charles L. Blockson Afro-American Collection, *a Unit of the Temple University Libraries*, Temple University Press, 1990

Tersine dikmede, kitap bloğu sayfaları ve kapak, dikme işlemi için kullanılan iplerle birbirine bağlanır, ancak ipler sayfaların içine yerleştirilir ve kitabın dışında görünmez.

Masa dikişi, kitabın sayfalarının ve kapaklarının üst üste bindirildiği ve ardından dikiş iplerinin birleştirilmesiyle gerçekleştirilen bir tekniktir. Bu yöntem çabuk ve pratik bir şekilde yapılabilir.

Kitap ciltçiliğinde her bir teknik, kitabın türüne, niteliğine, kullanım amacına ve bütçeye bağlı olarak seçilir. Yapıştırma ve dikiş teknikleri, kitapların dayanıklılığını artırırken estetik bir görünüm sağlar. Bu nedenle kitap ciltçiliği, hem kütüphanelerde hem de antika kitapların restorasyonunda sıkça kullanılan bir uygulamadır.

1.2.3. Kabartma ve Altın Varak Uygulamaları

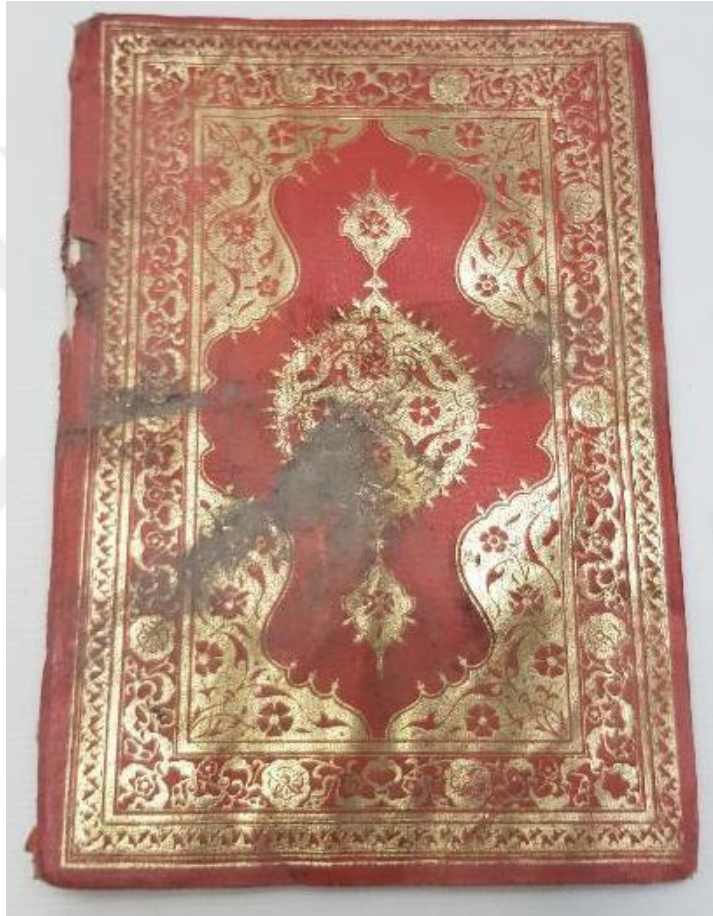
Kabartma, kitap kapağının üzerine veya iç sayfalarına kabartma desenlerin ve şekillerin oluşturulması işlemidir. Bu teknik, kitabın estetik değerini artırırken, aynı zamanda dokusal bir deneyim sunar. Kabartma uygulamak için genellikle deri veya vinil malzemeler kullanılır. Kabartma uygulamasının adımları şunlardır:

- İlk olarak, kitap kapağının üzerinde kabartma yapılacak bölgenin belirlenmesi gerekir ve bordür işlemi uygulanır.
- Ardından, kabartma deseni veya şekli, bir kalıp veya kabartma seti kullanılarak kitap kapağına basılır.
- Kabartma, bir ısı veya basınç işlemiyle malzemenin yüzeyine şekil verilerek gerçekleştirilir.
- Son olarak, kabartma bölgesi tercihen boyanabilir veya verniklenebilir.²⁶

Altın varak, kitap ciltlemesinde kullanılan özel bir dekorasyon malzemesidir. Altın varak uygulaması, kitap kapağının veya kabartmaların üzerine altın parlaklığında bir katman eklemenin bir yoludur. Bu, kitabın şık ve göz alıcı bir görünüm kazanmasını sağlar. Altın varak uygulamasının adımları şunlardır:

²⁶ Y. Çakmak, “Türk Cilt Sanatında Yazma Kavramı”, *Balıkesir İlahiyat Dergisi* (13), 2021, s. 221-248.

- İlk olarak, altın varak uygulanacak bölgenin belirlenmesi gerekir.
- Ardından, altın varak, yapışkan bir madde olan altın varak yapıştırıcısıyla kitap kapağına veya kabartmalara yapıştırılır.
- Altın varak, bir altın varak uygulama aracıyla bastırılarak düzgün ve düz bir şekilde yapıştırılır.
- Son olarak, fazla altın varak parçaları çıkarılır ve kalıntıları temizlenerek kitap cildi tamamlanır.²⁷

Görsel 9. Osmanlı Döneminden Kalma Altın Varak Deri Ciltli Baskı Kur'an-ı Kerim Cüzü

Kaynak: www.bayrakmuzayede.com *Osmanlı Dönemi Altın Varak Deri Ciltli Baskı Kur'an-ı Kerim Cüzü*. 23 Haziran 2025 tarihinde <https://www.bayrakmuzayede.com/osmanli-donemi-altin-varak-deri-ciltli-baski-kuran-i-kerim-cuzu66440.html> adresinden edinilmiştir.

²⁷ G . Duran, “ Osmanlı Tezhip Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı: 31, 2018, s. 177-199.

Kabartma ve altın varak uygulamaları, kitapların estetik değerini artırmak ve onları özel ve değerli hale getirmek için kullanılan tekniklerdir. Bu teknikler, kitap ciltçisi tarafından ustalıkla gerçekleştirilir ve kitaplara görsel bir cazibe katmak için birçok farklı desen ve şekillerle kullanılabilir.

1.2.4. Modern Ciltleme Yöntemleri ve Makineleri

Yapıştırıcıyla kitap ciltleme yöntemi en yaygın olarak kullanılan yöntemdir. Kitap sayfaları bir araya getirilerek sırt kısmı yapıştırıcı ile tutturulur. Bu yöntem hızlı ve ekonomiktir, ancak ciltleme dayanıklılığını etkileyebilir.

Tel ciltleme yönteminde, kitap sayfalarının bir arada tutulması için metal bir tel kullanılır. Sayfalar telin arasından geçirilerek birleştirilir. Bu yöntem, kitapların daha sağlam ve dayanıklı olmasını sağlar.

Spiral ciltlemede plastik veya metal bir spiral teli kullanılır. Kitap sayfaları, spiralin geçtiği deliklere yerleştirilerek bir araya getirilir. Bu yöntem, kitabın açılmasını kolaylaştırır ve sayfaların rahatça çevrilmesini sağlar.

Sırt dikişi yöntemi, kitap sayfalarının sırt kısmından iplik veya tel kullanılarak birleştirilmesini içerir. Bu yöntem, kitapların dayanıklılığını artırır ve estetik bir görünüm sağlar.

Sert kapaklı ciltleme, sert kapak kullanarak kitapların daha dayanıklı hale getirilmesini sağlar. Kitap sayfaları, sırt kısmından birleştirildikten sonra sert bir kapağa yerleştirilir. Bu yöntem, çocuk kitapları, yıllıklar ve kılavuzlar gibi yoğun kullanılan kitaplarda tercih edilir.

Ciltleme makineleri, kitapların ciltlenmesini kolaylaştırmak için kullanılan çeşitli araçlardır. Yapıştırıcı ciltleme makineleri, sayfaları bir araya getirerek yapıştırıcı kullanılarak ciltleme işlemini gerçekleştirir. Makineler kitapların sırtını düzeltme, yapıştırıcı uygulama ve yapıştırıcıyı kurutmak için ısıtma gibi işlemleri yapar.²⁸

²⁸H. Duman, “Günümüzde Yayın Yönünden Kütüphanelerin Meseleleri”, *Türk Kütüphaneciliği*, 31(1), 1982, s. 14-26.

Tel ciltleme makineleri, kitap sayfalarını bir araya getirerek tel ile birleştirir. Makineler, telin sayfalara sabitlenmesi ve fazlalıkların kesilmesi gibi işlemleri yapar. Spiral ciltleme makineleri, kitap sayfalarını spiralin içinden geçirerek bir araya getirir. Makineler, delik açma ve spirali takma işlemlerini gerçekleştirir. Sırt dikiş makinesi, kitap sayfalarını iplik veya tel ile birleştirir. Makineler, dikiş yapma ve dikişi sıkılamak için gerekli ayarlamaları yapar.²⁹

1.3.1. El İşçiliği ve Geleneksel Atölyeler

El işçiliği, ciltleme sanatının temel unsurlarından biridir. Kitap ciltlemek için öncelikle kitabın sayfaları bir arada tutulmalıdır. Bu işlem genellikle dikiş veya yapıştırma yöntemiyle yapılır. Daha sonra ciltleme işlemi için kullanılacak malzemeler seçilir ve hazırlanır. Bu malzemeler arasında deri, kumaş, karton, mukavva, elastik bantlar ve ciltleme yapımında kullanılan çeşitli bezler bulunabilir. El işçiliğiyle kitapların ciltleri bu malzemeler kullanılarak dikkatlice düzgün bir şekilde kaplanır ve ciltleme işlemi tamamlanır. Bu teknik, kitapların hem dayanıklı olmasını sağlar hem de estetik bir görünüm kazandırır.

Geleneksel atölyeler ise ciltleme sanatının uygulandığı mekanlardır. Bu atölyelerde ciltleme sanatının inceliklerini öğrenmek ve uygulamak için eğitimler ve çalışmalar yapılır. Usta bir ciltleme sanatçısının rehberliğinde, katılımcılar kitapların ciltleme tekniklerini öğrenir ve deneyim kazanır. Geleneksel atölyelerde, ciltleme sanatının tarihçesi, malzeme kullanımı, temel teknikler ve ileri düzeydeki metodlar hakkında detaylı bilgiler verilir. Ayrıca, atölye çalışmaları sırasında el işçiliği ve ciltleme sanatının incelikleri öğretilir ve pratikler yapılır.

1.3. Günümüzde Ciltleme Sanatı

Bugün ciltleme sanatı, hem geleneksel hem de modern bir tasarım aracı olarak sanatsal bir ifade biçimi olmayı sürdürmektedir. Ciltleme sanatı, koleksiyonerler, sanatseverler ve kültürel miras koruyucuları sayesinde geçmişle gelecek arasında bir köprü olmaya devam etmektedir.

²⁹ Duman, a.g.e., s. 14-26.

Günümüzde ciltleme sanatı, Endüstrileşme ve otomatizasyonla neredeyse yok olmuştur. Cumhuriyet döneminde cilt kapakları, gömme, şemse ve köşebentlerle süslenmiştir. Yeni tasarımlar yerine, eski klasik eserlere bağlı kalınarak üretimler yapılmaya başlanmıştır.³⁰ 20. yüzyılda bu sanatı ustalıkla devam ettiren mücellitler şunlardır:

- Bahaettin TOKATLIOĞLU
- Necmettin OKYAY
- Sami OKYAY
- Emin BARIN
- İslam SEÇEN³¹

Bugün, bu sanatı gelecek nesillere yılmadan aktaran İslam SEÇEN, klasik dönemde kullanılan teknikleri hemen hemen tamamını deneyimlemiş, canlandırmış ve öğrencilerine aktarmıştır. Yıllarca Süleymaniye Kütüphanesinde yazma eserlere hizmet eden İslam SEÇEN, hala Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Akademisi Geleneksel El Sanatları Bölümü, Cilt Ana Sanat Dalında öğrenciler yetiştirmektedir. Klasik Türk cildi İstanbul'da birkaç özel atölye ve 1984 yılında açılan Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde yaşatılmaya çalışılmaktadır.³²

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 26.03.2007-26.09.2007 tarihleri arasında İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi'nde "Yazma Eserler Cilt ve Kâğıt Restorasyonu" kursu düzenlemiştir. Bu kurs, bu sanatın yaşatılması ve geleceğe aktarılması açısından önemli bir adım olmuştur. Ayrıca, 2005 yılında Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel El Sanatları bölümünde Klasik Türk Cildi ve Restorasyonu Ana Sanat Dalı açılmıştır.³³

³⁰ A. Gölpınarlı, Hat, ebru ve cilt ustası N. Okyay'ın ölümüyle bir âlem, bir devir kapandı. Süleyman Berk (Yay. haz.). *Vefatının 35. Yılında Hattat Necmeddin Okyay içinde.*, 2011, s. 12-18.

³¹ M. E. Özen, *Türk Cilt Sanatı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1998.

³² K. Çığ, *Türk Kitap Kaplar*, Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayi AŞ, 1971.

³³ B. Ayvazoğlu, "Harflerin Melekleri: Medresetü'l-Hattâtîn'den Günümüze Gelenekli Sanatlarımız", *Lale* (8), 2023, s. 50-67.

1.3.2. Modern Ciltleme Sanatında Yenilikçi Yaklaşımlar

Bazı yenilikçi teknikler, modern ciltleme sanatında geleneksel yöntemlerle yeni ve yaratıcı tasarımların birleştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu sayede kitaplar daha ilgi çekici ve özgün bir görünüme kavuşabilmektedir. Başlıca modern ciltleme tekniklerinden bazıları şunlardır:

- Ciltsiz Ciltleme (Nude Binding): Kitabın sırtını, sayfaların kenarlarını veya bazı bölümlerini görünürde bırakarak minimalist bir tasarım oluşturma.
- Yarı Cilt (Half Binding): Kitabın sırtını ve köşelerini kumaş, deri veya kâğıt gibi malzemelerle ciltleme. Bu tekniğin özgün ve modern dizaynlarla birleştirilmesiyle farklılık yaratılabilir.
- Tekrar Bağlama (Rebinding): Eskimiş veya hasar görmüş kitapların modern tekniklerle ve malzemelerle tekrar ciltlenmesi. Bu yöntemle kitapların ömrü uzatılabilir.
- Çıplak Dikiş (Exposed Stitching): Kitabın dikişlerini açıkta bırakarak estetik bir görünüm elde etme. Bu, geleneksel ciltleme tekniklerinden farklı bir yaklaşım sunar.

1.3.3. Sanat ve Tasarım Alanındaki Ciltleme Uygulamaları

Sanat ve tasarım alanındaki ciltleme uygulamaları genellikle estetik ve özgün tasarımlarla ön plana çıkar. Sanat eserlerini veya özel tasarımları vurgulamak için özel ciltleme teknikleri kullanılır. Elle yapılan süslemeler, altın yaldız işlemler veya motiflerle kişiye özel ciltleme uygulanabilir.

Modern ciltleme uygulamalarında grafik tasarım ve baskı teknikleri sıklıkla kullanılır. Kitap kapağında kullanılan grafikler, desenler veya baskılar sanat eserini tamamlayıcı bir rol oynar. Geleneksel deri ciltleme tekniklerinin yanı sıra, modern ciltleme uygulamalarında çeşitli malzemeler de kullanılır. Örneğin, kitap ciltlerinde metal, kumaş, pleksiglas veya plastik gibi malzemelerin kullanımıyla farklı ve dikkat çekici tasarımlar ortaya çıkabilir.³⁴

Sanat ve tasarım alanında ciltleme uygulamalarında dijital baskı teknikleri de sıkça kullanılır. Bu sayede özelleştirilmiş kapaklar veya iç sayfalardaki baskılarla kitaplar kişiselleştirilebilir ve sanat eserine uygun bir görünüm kazandırılabilir.

Bu ve benzeri uygulamalar, sanat eserlerini ve tasarımları daha özgün, estetik ve dikkat çekici hale getirmek için kullanılan çeşitli tekniklerdir. Bu tekniklerle kitaplar, sanat eserleri veya tasarımlar için özel bir vurgu ve koruma sağlar.³⁵

1.3.4. Kitap Restorasyonunda Ciltleme Teknikleri

Kitap restorasyonunda kullanılan ciltleme teknikleri eski ve hasarlı kitapların onarımı ve korunması için uygulanan yöntemlerdir. Aşağıda bazı kitap restorasyonunda kullanılan ciltleme tekniklerine örnekler verilmiştir:³⁶

- Dosya Ciltleme: Kitabın sayfaları arasına konulan özel dosyaların kullanılması. Bu yöntem kitabın sayfalarının korunmasına ve dayanıklılığının artırılmasına yardımcı olur.
- Kara Ciltleme: Kitabın ciltlerinin eskiyip karardığı durumlarda, ciltlerin eski haline getirilmesi için kullanılan ciltleme tekniğidir.
- Dönemsel Ciltleme: Eski kitapların orijinal ciltleme tarzına uygun bir şekilde restore edilmesidir. Bu teknik, kitabın dönemine uygun orijinal görünümünün korunmasını sağlar.
- Mektep Ciltleme: Genellikle okul kitapları için kullanılan ve dayanıklı ciltleme malzemeleriyle yapılan ciltleme işlemidir.

³⁴ Çakmak, a.g.e., s. 221-248.

³⁵ Çığ, a.g.e.

³⁶ Maraşlı, a.g.e., s. 241—272.

- Köşe ve Sırt Ciltleme: Kitabın köşe ve sırt kısımlarının özellikle önemli olduğu ciltleme tekniği. Bu bölümler kitabın dayanıklılığını ve uzun ömürlülüğünü etkiler.
- Karton Ciltleme: Kitabın ciltlerinde genellikle karton malzemenin kullanıldığı ve sert kapaklı bir görünüm elde etmek için tercih edilen bir ciltleme tekniğidir.

Söz konusu bu teknikler, kitapların sağlamlılığını, görünümünü ve ömrünü artırmak için restore etme aşamasında kullanılan çeşitli metotlardan sadece birkaç örnektir. Her bir restorasyon durumu farklı olabileceğinden, uzmanlar genellikle kitabın durumuna en uygun yöntemi belirlemek için detaylı inceleme yapmaktadırlar.³⁷

³⁷ Hindman ve Bergeron-Foote, a.g.e.

2. ŞİRAZE BELGESEL FİLMİNİN YAPIM SÜRECİ

2.1. Şiraze Belgeseli Yapım Aşaması Öncesi

Şiraze belgeselinin yapım aşamasına geçilmeden önce detaylı bir araştırma süreci yürütülmüştür. Ciltleme sanatının tarihsel kökenleri, teknikleri ve günümüzdeki uygulamaları üzerine kapsamlı bir planlama yapılmıştır.

2.1.1. Fikrin Doğuşu

Bilgi, yüzyıllardır sözlü ve yazılı yollarla nesilden nesile aktarılmış, bu süreçte yazılı kaynaklar bilgi aktarımının en güçlü araçlarından biri olmuştur. Yazılı kaynakların günümüze ulaşmasında ise, ciltleme sanatı ve bu sanatın ustaları olan mücellitlerin katkısı hayati bir öneme sahiptir.

Ciltleme sanatı, yazılı eserlerin korunmasını sağlamanın ötesinde, kültürel ve estetik bir mirasın taşınmasına da hizmet etmiştir. Bununla birlikte, dijitalleşme ve teknolojinin hızla yaygınlaşmasıyla birlikte, basılı eserler yerini sesli kitaplara ve e-kitaplara bırakmaya başlamış, ciltleme sanatı ise kaybolma riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Tarih boyunca ciltleme, yalnızca teknik bir beceri değil, aynı zamanda kültürel bir ifade aracı olmuştur. Mücellitler, bu sanatı hem geleneklerinden devralarak hem de bireysel yaratıcılıklarını katarak nesiller boyu yaşatmışlardır. Ustaların ellerinde şekillenen bu sanat, bir yandan yazılı kaynakları korurken, diğer yandan da geçmişten günümüze zengin bir kültürel miras taşımıştır. Ne var ki, geleneksel ciltleme yöntemlerine duyulan ilginin günümüzde giderek azalması, bu sanatın genç temsilcilerinin hikâyelerini anlatmayı bir ihtiyaç haline getirmiştir. Bu çalışma, ciltleme sanatının yalnızca tarihsel bir incelemesi değil, aynı zamanda onun yeniden değer kazanmasına yönelik bir çağrıdır.

2.1.2. Ön Araştırma

Bu belgesel fikrinin doğuşu ve kapsamı belirlenmeden önce, ön araştırma süreci oldukça detaylı ve titiz bir şekilde analiz edilmiştir. Araştırma sürecinde ilk adım olarak ciltleme sanatının tarih sahnesindeki süreci kapsamlı olarak araştırılmıştır. Bu süreçte ciltleme sanatında kullanılmakta olan teknikler, motifler; kültürel önemi üzerine eski metinler, akademik makaleler, konuya farklı bir bakış açısıyla değinilmiş belgeseller ve yazılı kaynaklar incelenmiştir.

Filmin çekim aşamasında ise tarihi Beyoğlu semtinde bulunan Aslıhan Pasajı'nda butik bir dükkan olan Servi Ciltevi'nde bu sanatı ve geleneği sürdüren son icracılardan Enes Çingay ile iletişime geçilmiştir.

2.1.3. Sinopsis

Teknolojinin hızla ilerlemesi ve modern baskı tekniklerinin yaygınlaştığı günümüzde, kadim bir sanat olan mücellitlik gün geçtikçe kaybolmaya yüz tutmuştur. Şiraze belgeseli günümüzde bu sanatı yetkin ve ustaca bir şekilde sürdürmeye aynı zamanda hakkıyla yaşatmaya çalışan genç bir usta olan Enes Çingay ve çırağı Mehmet Yağcı'nın icrası üzerinden incelenmiştir. Bu belgelenmiş mücellitlik çalışmaları bir geleneğin ışığında Enes Çingay'ın tutkusunu, el becerisini ve profesyonelliğinin inceliklerini gözler önüne sermektedir. İzleyiciyi bu sanatın ayrıntılarına tanık olmaya davet eden film, aynı zamanda mücellitliğin nesilden nesile usta-çırak ilişkisiyle aktarılmasını ve unutulmamasını amaçlamaktadır.

Enes Çingay ve çırağı Mehmet Yağcı, Aslıhan Pasajı'ndaki geleneksel ciltleme atölyelerine İstanbul'un kadim şehri Beyoğlu'nun tarihle iç içe olan sokaklarından geçerek gelirler. Atölye, sabahki rutin hazırlıklarıyla canlanır. Değirmende kahve öğütülür, bir fon müziği açılır ve çalışma ortamı hazırlanır. Ardından, ciltleme için seçilecek eserler masaya alınır.

Atölye, sadece bir iş alanı değil, aynı zamanda kültürel mirasın korunduğu bir sanat yuvasıdır. Günün ilk adımı olarak ciltlenecek eser için uygun deri ve iplik seçilir; her iki malzeme de estetik ve işlevsellik açısından dikkatle değerlendirilir.

Ciltleme süreci, şirazenin yapımıyla başlar. Şiraze, kitabın sayfalarını bir arada tutan ve aynı zamanda eserin estetik görünümüne katkı sağlayan önemli bir detaydır. Enes Usta ve Mehmet, şiraze yapımı esnasında geleneksel yöntemleri uygular ve eser üzerinde kullanılan teknikler hakkında konuşurlar.

Atölye çalışmaları sırasında Türk-İslam sanatı ve dünya tarihinde kullanılan cilt motifleri, şiraze örme teknikleri üzerine kısa sohbetler yapılır. Bu motiflerin tarihsel anlamı ve estetik önemi, usta ve çırağın sohbetlerinde detaylı bir şekilde ele alınır.

Ciltleme sürecinde ciltlenecek eserin baskı hazırlıkları tamamlanır. Mustafa Kemal Atatürk'ün 1927 yılında yazdırdığı Nutuk'un özel baskısında kullanılan motifler ve kaplama detayları incelenir. Ciltlemesi tamamlanan esere zencerek (kenar süsleme) işlemi uygulanır. Son aşamada, eserin iç kapakları dikkatlice yapıştırılarak kitap son haline getirilir.

Atölye çalışmaları tamamlandıktan sonra, Enes Çingay ve Mehmet Yağcı ile röportajlar gerçekleştirilir. Bu röportajlarda geleneksel ciltleme sanatının önemi ve usta-çırak ilişkisinin günümüzdeki durumu ele alınır. Röportajlar, yalnızca bu sanatın tarihine ışık tutmakla kalmaz, aynı zamanda genç kuşaklara aktarılması gereken bir mirasın değerini de vurgular.

2.1.4. Tretman

Genel İstanbul görüntüleri. Şehrin tarihi dokusu, Galata kulesi, Galata köprüsü, camileri ve sokakları ile izleyiciyi atmosfere hazırlar. Usta Enes Çingay ve çırağı Mehmet Yağcı, İstanbul'un tarihi sokaklarından geçerek atölyelerine yürürken görülür. Kamera bu yürüyüşe eşlik ederken, izleyici zanaatin icra edildiği mekâna giriş yapar, şiraze örme ve zencerek çekme gibi ciltçilik detaylar izleyiciyi bilgilendirmek amacıyla yerleştirilir. Tramvay, eski kitaplar, deri kapaklar ve dikiş detayları eşliğinde geleneksel zanaat vurgulanır. Raflarda bulunan kitap sırt süslemeleri üzerinde beliren “ŞİRAZE” yazısı ile müzik azalarak siyah ekrana geçiş yapılır.

BÖLÜM 1 – MESLEKLE TANIŞMA

Röportaj: Enes ÇİNĞAY

İlk olarak, Usta Mücellit Enes Çingay mesleğe nasıl başladığını anlatır. Çalışmalarında tutkalı kullanım amacını nasıl keşfettiğinden bahsederken atölyede tutkal sürme işlemi uyguladığı görüntülerine çırağı Mehmet Yağcı ile olan çalışma kesitleri eşlik eder. “Çöpçülük” tabiriyle tanımladığı deriyi nasıl elde ettiğini anlattığı sahnede, Enes ve Mehmet'in sokakta çöpün yanından geçtikleri görüntülerle anlamlı bir görsel bağ kurulur.

Geçiş: Günlük Hayat ve İstanbul

Çırac Mehmet Yağcı'nın röportajına geçmeden önce İstanbul'dan vapur detayı, atölyede günlük rutinlerinden kahve öğütme, kestane pişirme detayı, galata köprüsü detayı ve yaptıkları kahve ve kestaneyi yedikleri görüntülerini açılıştta kullandığımız müzikle birlikte vererek görsel ritim sağlanır.

Röportaj: Mehmet YAĞCI

Mehmet Yağcı'nın kendini tanıttığı ve mesleğe nasıl başladığına dair olan röportajını dinleriz. Mesleğe YouTube videolarıyla giriş sürecini anlatır. Görsel olarak "Nasıl yapılır?" videoları (stok görüntü) kullanılır. İnternette gördüğü uygulama videolarından bahsederken stok olarak pratik şiraze örme kiti görüntüleri eklenir. Beylikdüzü Sahaf Festivali'ne gidişi, Enes Çingay ile tanışma anı görsellerle eşleştirilir.

BÖLÜM 2 – USTA- ÇIRAK İLİŞKİSİ

Mehmet Yağcı usta arayışı sonucu tanıştığı Enes Çingay ile meslek üzerine sohbet ettiklerini anlattığı konuşmasının üzerine atölyede birlikte çalıştığı görseller eklenir. Bu görseller içerisinde vitrin arkasında konuşmalar, birlikte çalışma anları, Mehmet'in şiraze örme ve atölyede çalıştığı detaylar eşlik eder.

Geçiş: Günlük Hayat, Atölye ve İstanbul

Usta Enes Çingay ve çırac Mehmet Yağcı'yı tanıdıktan, ardından nasıl tanıştıklarını anlattıkları bölümü dinledikten sonra; atölyede çalışırken çalmakta olan Rumca parçadan, filmin esas müziğine yumuşak bir geçiş yapılır. Bu geçişle birlikte genel İstanbul görüntüleri — Galata Kulesi, Galata Köprüsü, Süleymaniye Camii ve sokaktaki insanlar — ekrana gelir. Böylece belgesele ait bir sonraki bölüme geçiş sağlanır.

BÖLÜM 3 – EĞİTİMDEN KESİT - 1832 BASIM ESER

Enes, 1832 tarihli bir eseri kullanarak Mehmet'e ciltleme ve şiraze anlatımı yapar. Kitap, cendereye yerleştirilir ve Mehmet sıkıştırma işlemini uygular. Şiraze

örme detayları, balık sırtı tekniği, raflardaki yerli/yabancı cilt örnekleri eşliğinde anlatılır. Deri ve mukavva işleme süreçleri görsellerle desteklenir. Enes'i deriyi tezgah üzerinde incelerken görürüz. Mukavva kullanımıyla birlikte derinin işlenme görüntülerine, detaylarına yer veririz. Bu işlem sonrasında Enes Çingay işlenmiş İslami ve Avrupa cilt kapaklarını anlatmaya başlar. Bu anlatım üzerine bu eserlerden örnekler görmekteyiz.

Sonrasında halihazırda şirazesini örülen ve ciltleme kısmı devam eden esere zencerek çekme işleminin ve bordür uygulama görüntüleri detaylarıyla görürüz. Bu esnada zencerek çekme işlemini uyguladığı çırağın ise bu uygulamayı izlediği ikili bir plana yer verilir. Kamera, zencerek deseninin oluşturulma sürecini makro çekimlerle izleyiciye aktarır. Usta-çırak ilişkisini yansıtan bu sahnede, detaylı planlar kullanılarak hem öğretici hem estetik bir atmosfer kurulur. Kamera, zencereğin ritmik şekilde örülmesini bir tür el sanatı koreografisi gibi sunar.

BÖLÜM 4 – TARİHİ BAĞLAM – NUTUK

Atölyeye gelen Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün “Nutuk” adlı eseri üzerinden tarihi ve sanatsal bir sohbet gerçekleştirilir. Kitabın tarihini ve o dönem yapılan motifleri üzerine sohbetini kitabın detay görüntülerine yer vererek görmekteyiz. Kitaptaki hatlar ve motifler anlatılırken, Ebu Ziya Tevfik, Necmettin Okyay ve Şeyh Hamdullah gibi sanatkarların görselleriyle bağ kurulur ve bu isimlerin görselleri anlatım üzerine eklenir. Osmanlıca basılan bu eserin osmanlıca yazım detayları anlatılırken bunları yakın planlarla görürüz. Bu eseri inceledikten ve hikâyesini dinledikten sonra Enes Çingay'ın mesleğe ve kendine dair olan röportajına devam ederiz.

BÖLÜM 5 – MESLEKSEL MİRAS

Röportaj: Enes ÇİNGAY

Mesleğine nasıl başladığını anlatırken mücellit olma yolculuğunda ona katkısı olan ustalarından İslam Seçen ve Dinçer Kızıoğlu'nun katkılarını anlatır. Bu anlatım üzerine ustaların görselleri eklenir.

BÖLÜM 6 - SON AŞAMA - ESERİN TAMAMLANMASI

Ciltlenen eserin sırt birleştirme ve yan kâğıt yapıştırma işlemleri detaylıca gösterilir. Enes Çingay, sanatın Türkiye ve Dünyadaki konumuna dair düşüncelerini paylaşır. Röportajın sonuna doğru yaklaşırken pasaj içerisinden görüntülere, dükkana alışveriş yapmaya gelen bir müşteriye ve Enes'in yapmış olduğu ebru motifli bir deftere altın varaklı harf baskısı yapma detayına yer verilerek zenginleştirilir.

BÖLÜM 9 - KAPANIŞ

Film boyunca çalışılan eser nihayet tamamlanır. Enes, bu eseri eline alıp incelerken ses üstü röportajla izleyiciye son bir düşünsel aktarımda bulunur. Deri üzerine altın yaldızla “ŞİRAZE” yazısı basılır. Film siyaha düşerken, Gaye Su Akyol'un “Kalp Tamircisi Kadın” adlı parçası fonda duyulur. Bu sırada Enes'in doğal bir diyalogu ve atölyenin ambiyansı işitilir. Aynı müzik eşliğinde jenerik akmaya başlar. Jenerik ile birlikte proje künyesi, proje değerlendirme jürisi ve katkıda bulunanlar listesini görerek filmi tamamlarız.

2.2. Şiraze Belgeseli Yapım Süreci

Belgeselin çekimleri, geleneksel ciltleme sanatının halen uygulandığı tarihi mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Enes Çingay ile yapılan görüşmeler sonucu belgesel fikri ortaya çıkmıştır. Genç bir zanaatkarın elinde işlenen eserler aynı zamanda usta çırak ilişkisine de ışık tutmaktadır. Mekanla ve zanaatla ilişki kuruldukça filmin teması ve konsepti oluşturuldu. Bu doğrultuda çekim takvimi planlanarak çekimler yapıldı.

2.2.1. Çekim Mekanı

Çekimler İstanbul ilinin Beyoğlu ilçesinde bulunan İstiklal Caddesi, Asmalı Mescid sokaklarında aynı zamanda Aslıhan Pasajı'nda, Enes Çingay'ın tarihi sahaf dükkanları arasında bulunan Servi Ciltevi'nde gerçekleştirilmiştir.

2.2.2. Çekim İzni

Belgesel araştırmaları, görsel anlatım ve belgeselin gerçekleştiği mekanın sahibinden; aynı zamanda Aslıhan Pasajı yetkililerinden gerekli izinler alınmıştır.

2.2.3. Ekipman Bilgisi

Belgeselin görsel ve teknik kalitesini arttırmak amacıyla profesyonel ekipmanlar kullanılmıştır. Yakın çekimler ve detaylı görüntüler için yüksek çözünürlüklü bir kamera kullanılmıştır. Ciltleme işlemlerini doğal ışıkta yakalamak için ışık ekipmanı ve ses kayıtları için harici mikrofonlar tercih edilmiştir. Farklı günlerde de çekim yapıldığı için 2 kere kiralama yapılmıştır.

EKİPMAN	SAYI x2
KAMERA - SONY FX 3	1 Adet
LENS 16-35 / 24-70 / 70 - 200	1 Adet
TRİPOT	1 Adet
IŞIK – VILTROXVL – D85T	1 Adet
MİKROFON - SONY RECEİBER	1 adet

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2.4. Bütçe

HİZMET	SAYI	BİRİM MALİYETİ	TOPLAM MALİYET
DOĞUKAN POLAT YÖNETMEN	-	-	-
OĞULCAN TÜTÜNCÜ GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ	1	-	5000 TL
DOĞUKAN POLAT GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ	1	-	-
DOĞUKAN POLAT KURGU	1	-	-
ONUR KÖK KURGU	1	-	-
SONY FX3 KAMERA	1	-	4500 TL
16-35 / 24-70 / 70-200 LENS	1	-	2000 TL
TRİPOT	1	-	1000 TL
SONY TRANSMİTTER RECEİBER MİKROFON	1	-	2000 TL
SELEN ÖZBAYRAK YAPIM SORUMLUSU	1	-	-
TUĞÇE KURT REJİ	1	-	-
ULAŞIM		-	2000 TL
CATERİNG	2		6000 TL
TOPLAM MALİYET		-	22.500 TL

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.3. Şiraze Belgeseli Yapım Aşaması Sonrası

Şiraze belgeselinin yapım aşaması sonrası kurgu, müzik, ses tasarımı ve renk düzenleme süreçleriyle bir araya getirilmiştir. İlk yapılan çekim ve kurgu sonrası proje enstitüye teslim edilip jüri değerlendirmesi sonucu 3 ay uzatma verilmiştir.

2.3.1. Kurgu

Tez yaratım sürecinde kurgu ilk olarak günlük yaşamın doğal akışı üzerine kurgulanmıştı. Bu da hikâyenin ilgi çekici bir hal almasına engel olmuştu. Belgesel ilk etapta sırasıyla atölyeye geliş, eski bir eseri ciltleme, röportajlar ve final şeklindeydi. Bu hali de izleyici odağının kolaylıkla dağılabilmesine sebep oluyordu. Sahne geçişleri ise siyah geçmelerden oluşuyordu. İlk kurguda bu geçişler anlam yaratmada yetersiz kalıyordu. Belgeseli daha etkili bir hal alması ve aynı zamanda tarihi bir zemine oturtmak için genel İstanbul görüntüleriyle bezenmesi, Enes Çingay ve Mehmet Yağcı'nın Beyoğlu'nun tarihi sokaklarından geçerek atölyeye geliş görüntüleri eklenerek atölyede oluşan tek mekân algısının dışına çıkılması sağlandı. Sonrasında filmin başına izleyiciyi bilgilendirici detaylar ve karakterlerimizi tanımak adına röportajları filmin başına yerleştirme fikri üzerinde karar kılındı. Film boyunca kullanılan doğrusal ve atlamalı kurgu teknikleri, izleyiciyi hem akıcı bir hikâye yapısıyla hem de zamansal geçişlerle sanatın ayrıntılarına odaklanmaya teşvik etmiştir. Filmde kurgu tıpkı bir fare dişi örülen şiraze gibi olay örgüsü de çapraz bir şekilde örülmüştür. Ve izleyiciyi yormayan bir akıcılık sağlanması hedeflenmiştir. Enes Çingay ve Mehmet Yağcı'nın anlatımları üzerine görsellerin yerleştirilmesi anlatım dilinin zenginleşmesine katkıda bulunarak hikâyenin hem bilgi verici hem de duygusal bir boyut kazanmasını sağlamıştır. Röportajlarda, diyalogların üzerindeki gösterimlerde, geleneksel sanatın incelikleri ve detayları ustalığın titiz çalışmasıyla aktarılmıştır. Bu yerlerde, deri işçiliğinden zencerek uygulamalarına, ciltleme motiflerinden kullanılan araç-gereçlere kadar birçok ayrıntı izleyene sunulmuştur. Proje'nin kurgusu Yönetmen Doğukan Polat ve Onur Kök tarafından yapılmıştır. Kurgu Adobe Premiere Pro programında yapılmıştır.

2.3.2. Müzik

Belgeselin genel ruhu ve ciltleme sanatının derinliğine uygunluğu açısından hem doğu hem de batı ezgilerini eserlerine yansıtmış olan Ara Dinkjian (ud), İsmail Lumonovski (klarnet), Tamer Pınarbaşı (kanun)'nın oluşturduğu The Secret Trio grubunun "Of Song And Silence" ve "Without You" müziklerine yer verilmiştir. Enes'in çalışma disiplinine ve ruh haline uygun olarak ise filmin aralarında doğal atmosfer içerisinde yunanca ezgilere ve filmin jeneriğinde atmosferden yola çıkılarak Gaye Su Akyol'un "Kalp Tamircisi Kadın" adlı parçasına yer verilmiştir.

2.3.3. Ses Tasarım ve Miksaj

Çekim esnasındaki doğal ortamın ve detayların sesleri görüntülerle eş zamanlı olarak işlenmiştir. Fonda çalan müzik, detayların ve röportajın sesleri birbirinden rol çalmamaktadır.

Miksaj seslerin zenginliğine ve detaylarına önem verilerek yapılmıştır. Çekimde mono olarak kaydedilen sesler miksajda stereo haline getirilmiştir. Film stereo olarak mikslenmiştir.

2.3.4. Renk Düzenleme

Renk düzenlemeleri Adobe Premier Pro programında yapılmıştır. Film tarihi bir doku barındırması açısından doğal bir renk tonu kullanılmıştır. Renk olarak Adobe Premier içerisindeki Lumetri color'dan renk dengesi sağlanmıştır.

SONUÇ

Belgesel, mücellitliğin sıradan bir meslek değil, aynı zamanda insan emeği ve estetik anlayışının bir birleşimi olduğunu anlatmaktadır. Mücellitlik, sabır, dikkat, bilgi ve beceri merkezli bir vizyon gerektirir. Bu nedenle bir ustanın ellerinde yeniden hayat bulan malzeme, hem işlevsel hem de sanatsal birer esere dönüşmektedir.

Bu kadim sanatının kökeni, tarih boyunca evrim ve modern dünyada nasıl bir yer edindiği, anlatımlar ve görsel anlatımlarla geliştirilmiş zengin bir şekilde aktarılmaktadır. Belgesel, geçmişin varlığını bugünün gerçekliğiyle birleştirerek, bu olayların gelecekte de yaşatılabileceğine dair umut ışığı olma niteliği taşımaktadır.

Belgesel izleyiciyi sanatının sadece estetik boyutlarıyla değil, bu mesleği sürdürenlerin karşılaştığı zorluklarla da yüzleştirmektedir. Geleneksel yöntemlerin modern üretim anlayışına karşı direnişi, bu işin ekonomik ve sosyal olarak gerçekleştirilmesi; ustalık bilgisinin genç nesillere aktarılmasındaki zorluklar ele alınmaktadır.

Şiraze, mücellitlik sanatının yalnızca teknik verilere dayanan bir mesleklerin ötesinde, kuşaktan kuşağa aktarılan gerçek bir sanat ve kültürel miras olduğunu gözler önüne sermektedir. Mücellitlik, bireylerin sabır, titizlik, dikkat ve estetik anlayışlarını geliştirmesini kapsayan ustasından aldığı elin işlem yaptığı esere yansıtmasını sağlayan bir sanat olup, ancak usta-çırak ilişkileri içerisinde gerçek anlamda öğrenilebilen ve sürdürülebilen bir meslek dalıdır. Bir ustanın ellerinde hayat bulan eserler, sadece işlevsel nesneler olmadan oluşturulduğu zamanı ve içeriğini yansıtan sanatsal bir kimliğe bürünürken, aynı zamanda bu uygulamaların incelikleri çıraklara aktarılır ve hem geleneğin hem de eserin kalıcılığı sağlanır.

Modern çağda, seri üretim ve dijitalleşmenin yaygınlaşması, geleneksel el sanatlarına ilgiyi en aza indirme ve usta-çırak ilişkisini tehdit etmektedir. Günümüzde birçok genç, uzun yıllar süren bir eğitim almak yerine, daha hızlı ve pratik öğrenme yollarını tercih etmektedir.

Bununla birlikte, belgesel umut verici örnekler sunarak, usta-çırak geleneğinin modern dünyada nasıl yeniden canlandırılabilirliği konusunda çeşitli seçenekler ortaya çıkarıyor. Geleneksel olarak çalışan bazı ustalar artık sosyal medya

ve dijital platformlar aracılığıyla bilgi ve deneyimlerini daha geniş kitlelere dağıtmaya başlamış, çırak yetiştirme süreçlerini yeni nesil teknolojilerle destekleyerek bu sanatın gelecekte de yaşamasına katkıda bulunmuşlardır. Usta-çırak ilişkisi içinde öğrenilen mücellitlik sanatında, teknikler ve tekniklerle aynı olsa bile, her ustanın ve çırağın kendi başına devam ettiği, deneyimi ve cerrahi yaklaşımı sayesinde eserler kendine özgü bir kimlik kazanır. Bir usta, yıllar içinde edindiği tecrübelerle sadece teknik bilgi aktarımıyla kalır, aynı zamanda mesleğe dair bir bakış açısı, bir estetik anlayışı ve kişisel yorum da kazanır. Elin alışkanlığı, dokulara olan geçişi, malzeme seçimi ve en ince ayrıntıya kadar özen gösterilmesi, her ustanın ve çırağın elinde farklı bir yorum bulur. Aynı teknikler uygulanıyor olsa bile, ustanın kendisinin hareketleri, şiddeti ve sanatsal sezgileri sayesinde ortaya çıkan eser, bireysel bir imza taşır.

Benzer şekilde, bir çırak da ustasından öğrenilen bilgileri kullanarak kendi deneyimleriyle harmanlar. Çırak, ilk başta uzmanının izinden gitse de, kendi tarzını geliştirmesine ve mesleğe kendi ruhunu katar. Bu süreç, mücellitlik sanatının sadece bir eseri değil, yaşayan ve gelişen bir sanat formülü olduğunu gösterir. Geleneksel teknikler, dokunuşlarla kişisel deneyimle yeniden yorumlanarak geliştirilen teknik kuşaktan kuşağa aktarılır ve onun yetiştirdiği yeni nesli de, bu sanata kendine özgü bir katkı sunar. Bu durum, mücellitliğin neden makineleşme ve seri üretimle tam olarak taklit edilemeyeceğini gösterir.

Çünkü onun kitap cildi, sadece kullanılan tekniklerle değil, aynı zamanda onu üreten ustanın ve çırağın ruhuyla şekillenir. İşte bu yüzden, usta-çırak ilişkileri içinde yetişmiş mücellitlerin eserleri, sadece birer kitap cildi değil, aynı zamanda her biri benzersiz olan sanat eserleridir. Yaratılan ve yaratılan üzerinden aktarılmaya devam eden bu kültür ise bu geleneğin sarsılmaz şirazesini oluşturmaktadır. Bu geleneğin şirazesi ise kültürün usta çırak geleneği üzerinden nesilden nesile aktarılması ve bu aktarımın özünün kavranmasıdır. Belgesel ile birlikte bu gelenek ve aktarımı aydınlatma çabasına girilmiş olup, geleneğin gelişmesine katkı sunulmuştur.

Bir eserin sayfalarını bir arada tutan şiraze gibi usta – çırak ilişkisi de bu geleneğin şirazesidir. Bu şiraze yalnızca teknik bilgi aktarımıyla değil, aynı zamanda kültürel üretimin özümsemiyle sağlam kalır. Şiraze belgeseli aracılığıyla, Enes Çingay'ın ustalarından aktarılan bilgi ve deneyimle temas etme olanağı doğmuş; böylece bir çıraklık sürecinin heyecanına doğrudan tanıklık edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, V. (2022). *Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi'nde Bulunan 18-19. Yüzyıllara Ait El Yazması Kur'ân-ı Kerîmlerin Cilt Sanatı Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, F. (2017). Türk Cilt Sanatı ve Özellikleri. *The Journal of Academic Social Science*, 62(62), 469-478.
- Ayvazoğlu, B. (2023). Harflerin Melekleri: Medresetü'l-Hattâtîn'den Günümüze Gelenekli Sanatlarımız, *Lale* (8), 50-67.
- Blockson, C. L. (1990). e.d. *Catalogue of the Charles L. Blockson Afro-American Collection, a Unit of the Temple University Libraries*. Temple University Press.
- Brassington, W. S. (1894). Ve Hannett, J. *A History of the Art of Bookbinding: With Some Account of the Books of the Ancients*. London: Elliot Stock.
- Cundall, J.(1881). *On bookbindings: Ancient and Modern*. G. Bell and sons.
- Çakmak, Y. Türk Cilt Sanatında 'Yazma' Kavramı. *Balıkesir İlahiyat Dergisi*, (13), 2021 s. 221-248.
- Çığ, K. *Türk Kitap Kapları*. Doğan Kardeş Matbaacılık Sanayi AŞ, 1971.
- Çınar, N., ve Büyükyazıcı, M. Türk Cilt Sanatında Kullanılan Deriler ve Özellikleri. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, Sayı:11(11), Haziran 2017, s. 256-275.
- Diehl, E. (2013). *Bookbinding: its background and technique*. Courier Corporation.
- Du Bois. (1883) H. P. *Historical Essay on the Art of Bookbinding*. Bradstreet Press.
- Duman, H. Günümüzde Yayın Yönünden Kütüphanelerin Meseleleri. *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt:3 Sayı:1(1), 1982, s. 14-26.
- Duran, G. Osmanlı tezhip sanatında natüralist üslûpta çiçekler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:(31), 2018, s. 177-199.

- Erkan, M. *Osmanlı Dönemi El Yazması Deri Cilt Kitap Süsleme Örnekleri*, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1994.
- Özen M.E. Türk Cilt Sanatı. *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul, 1998.
- Ghosh, S. “Art of the book: a Brief History of Decorative Book Binding”. *Chitrolekha Journal on Art ve Design*, 4(2), 2020.
- Gölpınarlı, A. (2011). Hat, ebru ve cilt ustası N. Okyay’ın ölümüyle bir âlem, bir devir kapandı. Süleyman Berk (Yay. haz.). *Vefatının 35. Yılında Hattat Necmeddin Okyay içinde*, 2011, s. 12-18. İstanbul: Büyükşehir Belediyesi.
- Hayta, P. (2022). “Sert Mukavva Kapaklı Kitap Ciltleme Terimleri ve Tanımlamaları”. *Avrasya Terim Dergisi*, Cilt:10, Sayı:2, s. 28-33.
- Hindman, S. (2011). Ve Bergeron-Foote, A., *Binding and the Archeology of the Medieval and Renaissance Book*. Les Enluminures.
- Jacobs, S. P. (2006). “The Skinny on Harvard’s Rare Book Collection”, *The Harvard Crimson*.
- Kartal, M., ve Tozun, H. “Osmanlı Deri Cilt Sanatı ve Sahtiyan-Meşin Kullanımı”, *Journal of Humanities and Tourism Research*, Cilt:12, Sayı: (3),2022. s. 541-559.
- Küçükkalay, A. “Endüstri devrimi ve ekonomik sonuçlarının analizi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt:2 sayı:2, 1997.
- Mahiroğulları, A. “Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi”. In *Journal of Social Policy Conferences*, sayı: 50, 2005, s. 1275-1288.
- Maraşlı, S. “18-19. Yüzyıl Cilt Sanatı: Yeni Formlar Yeni Konular”. *Osmanlı Sanatında Değişim ve Dönüşüm, Literatürk Academia*, 2019, s. 241-272.
- Marks, P. J. (1998). *The British Library Guide to Bookbinding: History and Techniques*, University of Toronto Press.

- Metzmeier, K. X. “Bibliographica Necronomica: Selections from the Literature of Grimoires”, Cursed Books and Unholy Bindings. *Unbound-Ann. Rev. Leg. Hist. ve Rare Books*, cilt: 5, sayı: 5, 2012.
- Nuovo, A. “The book trade in the Italian Renaissance”. In *The Book Trade in the Italian Renaissance*. Brill, 19 Haziran, 2015.
- Stearns, P. N. *The industrial revolution in world history*. Routledge, 2020.
- Türk Cilt Sanatı, Milli Kütüphane Yayınları, 1968.
- Wagner, A. “An architectural binding in the collections of the Kórník Library. A contribution to the history of Italianism in Renaissance bookbinding in Poznań and Kraków”. *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej*, 2018, s. 71-91.

EKLER

Ek-1 Dilimize Geçen Ciltleme Terimleri ve Anlamları

Forma: Üç ya da dört kez katlandığında bir kitabın bir bölümü veya tamamı haline gelen basılmış büyük kâğıt tabakasıdır. Bir forma, basılan tabakanın ve kitabın son boyutuna göre 4-32 sayfa içerebilir.³⁸

Kitap İç Bloğu: Kağıtlar formalar halinde basıldıktan sonra kırım işlemine tabi tutularak harmanlanır ve bu sayede kitabın iç bloğunu oluşturmak üzere sırttan dikilir. Böylelikle dikilmiş formalar bir araya gelerek kitabın iç bloğunu oluşturur.

Sırt: Dikilmiş formaların oluşturduğu iç bloğun ve kapağın birleşmesinden sonra, kitabın sırtını destekleyen ve sayfaların arkasını oluşturan kısımdır. Ciltlenmiş kitaplar rafa yerleştirildiğinde sırt kısmından görünür, bu sayede kitabın dik duruşunu sağlar.

Sırt Karton: Kapağı oluşturan alt ve üst mukavva arasında bulunan sırt kısmının kalınlığını artırmak için kullanılan kartondur. Az sayıda forma içeren ince kitaplarda bu karton, kapak mukavvasının yarısı kalınlığına sahip olabilir. Özellikle kambura yapılan ciltlemelerde daha ince ve esnek bir karton tercih edilir.

Sırt Kâğıdı: Sırt telası ve sırt kartonu arasında yer alan, sırt kısmını desteklemek amacıyla kullanılan kalın kağıttır. Kitabın sırtının pürüzsüz olmasını sağlayarak sırt telası ve telanın iz bırakmasını engeller.

Sırt Telası: Kitabın iç bloğunun oluşturduğu dikilmiş formların üzerine yapıştırılan seyrek dokulu, ince ve şeffaf pamuk kumaş destek malzemesidir. Sırt telası, kitabın sırtını güçlendirmek amacıyla kitap bloğu ve kapak birleştirilmeden önce uygulanır.

Sırt Yükseltme Bandı: Sırt bölgesinde bulunan dikiş destekleridir. Deri kaplamalı kitaplarda kullanılan yükseltme bantları, sırtın hafifçe yükseltilmesini sağlayan kalın ipliklerle oluşturulur. Bu bantlar genellikle ciltleme sürecinde oluşturulur ve şeritli kitapların yapısını belirtir.

Yükseltme Bandı İpi: Sırt yükseltmesinde kullanılan genellikle pamuk veya keten iplerdir. Bu kalın ipler formların dışında püs küllendirilerek kapak mukavvasına yapıştırılır.

Yan Kâğıdı: Kitabın iç bloğunu ve kapaklarını birleştirmek ve dayanıklılığını artırmak için kullanılan özel kağıttır. Yan kâğıt, dikilmiş formlara kapakların takılmasına yardımcı olur. Bu kâğıt, kitabın ilk sayfası gibi hareket edebilir durumdadır ve ön ve arka kapaklara tutkalla sabitlenir.

Şiraze: Kitabın ciltlenmiş halinde, sırtın üst ve alt kenarlarına yapıştırılan pamuk veya ipekten şeritlerdir. Şirazeler, kitaba dayanıklılık ve estetik bir görüntü sağlamak amacıyla kullanılır. Ayrıca kitabın sırtının iç bloktan ayrılmasını engeller ve raftan çekilirken sırtın bütünlüğünü korur.

Sertab: Klâsik ciltlerde mikleple alt kapak arasındaki parça. Sayfa kenarlarını korur ve miklebe hareketlilik sağlar

Mikleb: Ciltli kitapların sol cilt kapağında bulunan ve okunmakta olan yeri belli eden, ucu üçgenimsi, katlanabilir parça.

Bordür: Bordür ciltleme sanatında kapağın dış kenarını çevreleyen kısma denmektedir.

Ek-2 Set Fotoğrafları

TOPLUMSAL KATKI

Şiraze belgeseli, geleneksel Türk cilt sanatının yaşatılmasına ve kuşaktan kuşağa aktarılmasına katkı sağlayarak önemli bir toplumsal işlev üstlenmektedir. Belgesel, özellikle usta-çırak ilişkisi üzerinden bir zanaatın sadece teknik bilgiyle değil, aynı zamanda deneyim, sabır ve emekle nasıl devredildiğini ortaya koymaktadır. Bu ilişki biçimi, sadece bir meslek öğretme süreci değil, aynı zamanda bir kültürün, bir yaşam biçiminin aktarımıdır.

Belgesel, unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarının görünürlüğünü artırarak toplumda kültürel farkındalık oluşturmakta; zanaatkârların bilgi birikimini kayıt altına alarak gelecek nesillere aktarılmasına aracı olmaktadır. Özellikle genç izleyicilere geleneksel sanatlarla temas kurma imkânı sunması, kültürel sürekliliğin sağlanması açısından değerlidir.

Bu yönüyle *Şiraze*, sadece bir belgesel olmanın ötesinde, toplumun tarihsel ve kültürel belleğine hizmet eden bir arşiv niteliği taşımaktadır.